

Соціум

**Польща уможливила
для України
дослідження
в Арктиці**

С. 7

Надбання

**Інститут вищої
освіти НАПН України:
діяльність
і перспективи**

С. 10-11

Шлях до Європи

**Європейська
інтеграція України
у сфері етнополітики
та захисту прав
національних меншин**

С. 14-16

30 років з дня ухвалення Основного Закону України

Звернення Президента України Володимира Зеленського з нагоди Дня Конституції

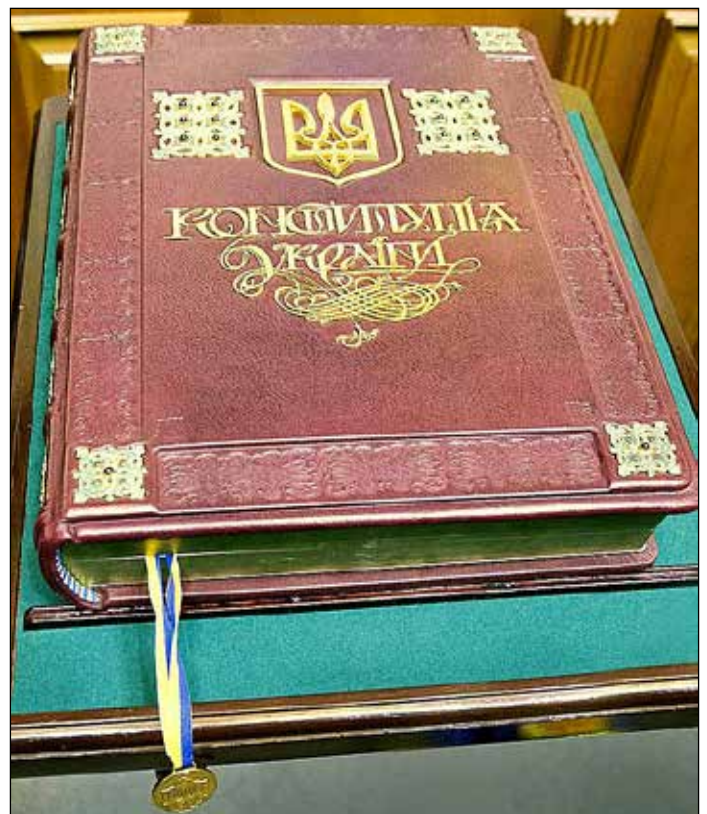
Шановні присутні, дорогі наші воїни, наші пожежники і рятувальники, державні діячі, панове президенти, представники духовенства та дипломатичного корпусу, дорогий Український народ!

Рівно 30 років тому зведено важливу опору самостійності нашої держави. Коли українці перестали жити за старим, а головне, чужим законом і повною мірою почали будувати нове життя, своє життя на нових засадах і принципах, головний з яких – це право України бути собою. Суверенною, неподільною, незалежною. Це фундаментальні речі нашого Основного Закону – Конституції України. Але будь-які статті Конституції були б лише буквами на папері без мільйонів українців, які готові захищати нашу незалежність, свою землю, свої права і свободи та робити це в єдності.

Пані та панове!

2026-й – особливий рік для нашої держави. Україна відзначає річницю ухвалення Конституції, створення ЗСУ, відродження державних символів і гривні, а вінцем цього є 24 серпня 2026 року – День Незалежності України. Тридцятип'ятиріччя відновлення нашої незалежності. Важливо, що у такий рік Україна зароджує нові, знакові елементи свого державотворення.

Україна вже пройшла великий шлях, і на цьому фундаменті зведено багато. І вже розпочато перемовини щодо нашого членства – майбутнього членства в ЄС, і вже відкриваються кластери, і кожен такий крок поєднує нас – Україну

і Європейський Союз, українців і, безумовно, всю Європу. За кожним таким успіхом держави стоять наші громадяни, стоять наші воїни і всі наші люди, які захищають безпеку й захищають майбутнє всієї Європи і які щодня всіма справами наближають не просто вступ, а утвердження нас як невід'ємної частини спільного європейського дому. І за кожним таким кроком також стоять і наші однодумці з інших країн, справжні друзі й союзники, перевірені часом і боротьбою, які довели, що Україна і Європа – одне ціле.

...Усі ми сьогодні єдині у головному: Україна хоче миру. Україна хоче жити своїм життям

на своїй землі і бути вільною вибрати собі друзів, пишатися тими, хто дійсно на це заслуговує, і бути сильною не здати те, що є справді цінним для всіх нас. Коли українці разом і коли ми працюємо на спільну мету, ми досягаємо надзвичайного. Вірю, що разом досягнемо й того, про що всі ми мріємо, – миру сильного, справедливого, миру для України.

Вітаю вас із Днем Конституції України!

Слава Україні!

*У скороченні
за president.gov.ua*

Дев'ятий ОСКАР фахової передвищої і професійної освіти

4 червня відбулася знакова для освітньої спільноти України подія – усьоме проведено Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Фахова передвища і професійна освіта: теорія, методика, практика». Цей захід, започаткований ще у 2020 році Науково-методичним центром вищої та фахової передвищої освіти спільно з Національною академією педагогічних наук України, традиційно об'єднав широке коло учасників: науковців, педагогічних та науково-педагогічних працівників, аспірантів, докторантів, здобувачів освіти, а також роботодавців і всіх, хто щиро зацікавлений у розвитку цієї сфери.

Основною метою цьогорічної зустрічі став обмін досвідом та обговорення найгостріших питань організації освітнього процесу в закладах фахової передвищої і професійної освіти в умовах сучасних викликів і загроз. У центрі уваги учасників такі стратегічні напрями, як сучасні тенденції розвитку фахової передвищої і професійної освіти, комплексне оцінювання освітнього процесу як інструменту впровадження європейських стандартів якості освіти, формати взаємодії роботодавців із закладами освіти, система забезпечення якості професійної підготовки фахових молодших бакалаврів, можливості Програми ЄС Еразмус+ для закладів професійної та фахової передвищої освіти, стратегія працевлаштування випускників прифронтових закладів фахової передвищої освіти, наукові дослідження з проблем підготовки педагогічного і виробничого персоналу.

З вітальним словом до учасників заходу звернувся **Дмитро**

Завгородній, заступник Міністра освіти і науки України з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації. **Ірина Шумік**, генеральний директор директорату професійної освіти Міністерства освіти і науки України, окреслила перспективи фахової передвищої і професійної (професійно-технічної) освіти.

Президент НАПН України **Василь Кремень** у доповіді дав оцінку викликам та перспективам фахової передвищої та професійної освіти в умовах воєнного стану та нагородив переможців Всеукраїнського конкурсу «Педагогічний ОСКАР-2026».

На конференції виступили відомі вчені й стейкхолдери у галузі професійної освіти: **Наталія Вітранюк**, начальник управління контролю та акредитації у сфері фахової передвищої та вищої освіти Державної служби якості освіти України; **Нелля Ничкало**, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України; **Людмила Василега**, міжнародний HR експерт-практик в галузі HR-менеджменту та організаційного розвитку, консультант/ментор, HRD (металургія, транспорт/логістика, добувна та харчова промисловості, IT); **Олена Тітова**, завідувач відділу фахової передвищої освіти Інституту професійної освіти НАПН України; **Вероніка Іванова**, проєктний менеджер Національного Еразмус+ офісу в Україні; **Ірина Шагаєва**, методист Навчально-методичного кабінету професійно-технічної освіти у Київській області; **Лідія Хомич**, заступник директора з наукової

Закінчення на с. 19

Державні стипендії для журналістів: визнання професії та інвестиція в майбутнє інформаційного суспільства

У червні Президент України підписав Указ № 452/2026 про призначення державних стипендій видатним діячам інформаційної сфери. На перший погляд, це може здатися черговим кадровим або соціальним рішенням держави. Насправді ж ідеться про важливий сигнал суспільству про вагомість журналістики, інформаційної безпеки та професійної відповідальності в умовах війни та післявоєнного відновлення України.

Нині інформаційний фронт залишається одним із ключових напрямів боротьби за незалежність нашої держави. Поряд із військовими, рятувальниками, медиками та волонтерами свою щоденну роботу виконують журналісти, редактори, видавці, оператори, кореспонденти та медіаменеджери. Саме вони забезпечують громадян достовірною інформацією, протидіють російській пропаганді, документують воєнні злочини та допомагають зберігати зв'язок між суспільством і державою.

Саме тому рішення про призначення державних стипендій має не лише матеріальне, а й глибоке суспільне значення. Воно є визнанням багаторічної праці тих людей, які присвятили своє життя розвитку українського інформаційного простору.

Список кандидатів на отримання стипендій було сформовано конкурсною комісією, що діє при Державному комітеті телебачення і радіомовлення України. Загалом призначено 18 державних стипендій, з яких п'ять є довічними, а тринадцять надано строком на два роки.

Довічні державні стипендії отримали ветерани інформаційної галузі, заслужені журналісти та працівники культури України **Олександр Бриж, Валерій Долина, Ярослав Климович, Алла Малієнко та Олександр Савенко**. Усі вони упродовж десятиліть формували український інформаційний простір, сприяли розвитку журналістики, видавничої справи, телерадіомовлення та культурних комунікацій.

Особливої уваги заслуговують лауреати дворічних стипендій. Серед них – ветерани журналістики **Лариса Бурчо, Таїса Ковальчук, Павло Смоєж**, а також представники сучасних регіональних

і прифронтових медіа. Символічним є відзначення головного редактора газети «Обрії Ізюмщини» **Костянтина Григоренка**. Видання працює в регіоні, що пережив російську окупацію та значні руйнування, але продовжує виконувати свою місію – інформувати соціум і підтримувати громаду.

Серед стипендіатів також воєнний кореспондент **Олександр Соломко** – засновник «Ямпільського інформаційного агентства». Його діяльність є прикладом того, як місцеві журналісти можуть створювати важливі джерела правдивої ін-

формації під час війни, забезпечуючи громадян перевіреними фактами та оперативними повідомленнями.

У час гібридних загроз і масштабних інформаційних атак журналістика стає не лише професією, а й елементом національної безпеки. Саме тому підтримка журналістів є одним із напрямів державної політики у сфері розвитку інформаційного суспільства.

Варто наголосити, що державні стипендії виконують одразу кілька важливих функцій. По-перше, вони є формою суспільної подяки людям, які присвятили життя публічній професії. По-друге, демонструють молодому поколінню журналістів, що держава цінує професіоналізм, відданість справі та громадянську позицію. По-третє, сприяють збереженню професійних традицій і передаванню досвіду між поколіннями.

Для освітянської спільноти це рішення також має особливе значення. Українські заклади вищої освіти, що готують журналістів, фахівців із комунікацій та інформаційної діяльності, отримують додаткове підтвердження суспільної значущості

медійних професій. Майбутні журналісти мають бачити приклади людей, які своєю працею заслужили державне визнання, і розуміти, що журналістика – це не лише кар'єра, а й відповідальне служіння національному соціуму.

Особливо важливо, що держава підтримує не лише знаних представників галузі, а й журналістів регіональних та релокованих медіа. Саме місцеві видання часто залишаються єдиним джерелом інформації для громад, особливо в умовах війни. Їхня діяльність допомагає зберігати соціальну згуртованість, підтримувати демократичні процеси та сприяти відновленню постраждалих територій.

Фінансування стипендій здійснюється за рахунок бюджетної програми Держкомтелерадіо, що також передбачає підтримку дітей журналістів, які загинули або отримали інвалідність під час виконання професійних обов'язків, а також надання допомоги журналістам, які постраждали внаслідок своєї професійної діяльності.

В умовах війни та майбутньої відбудови країни питання розвитку інформаційної сфери набуває стратегічного значення. Україна потребує не лише сучасних технологій та цифрових рішень, а й сильних журналістів, здатних працювати відповідально, професійно та в інтересах України. Тому державні стипендії видатним діячам інформаційної сфери є не просто формою матеріальної підтримки. Це визнання журналістики як одного з фундаментів демократичної держави, підтримка професійної спадкоємності та важливий внесок у розбудову нинішнього й майбутнього українського інформаційного суспільства.

Гліб ГОЛОВЧЕНКО,
*секретар
Національної спілки
журналістів України,
начальник департаменту
інформаційної політики
Державного комітету
телебачення
та радіомовлення України*

Фото Олександра РИХЛИЦЬКОГО

Платформа співпраці: програма «Країна знань»

У Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника відбувся фаховий захід у межах освітньої програми «Країна знань», який об'єднав науковців, викладачів, студентів, учителів-практиків та вчених Національної академії педагогічних наук України. Почесним гостем зустрічі став віцепрезидент НАПН України, директор Інституту педагогіки НАПН України **Олег Топузов**.

Учасників заходу привітали ректор КНУ імені Василя Стефаника **Валентина Якубів** та голова Вченої ради університету **Ігор Цепенда**.

Валентина Якубів наголосила на важливості постійного професійного діалогу між науковцями та практиками, адже саме така співпраця сприяє якісним змінам у системі освіти та створює умови для впровадження сучасних освітніх підходів. Вона відзначила, що Карпатський національний університет імені Василя Стефаника послідовно підтримує ініціативи, спрямовані на розвиток шкільної освіти, підготовку конкурентоспроможних педагогів та впровадження інноваційних методик навчання.

Академік Олег Топузов наголосив на стратегічній важливості якісної підготовки учнів у галузі природничих і математичних наук. Компетентності саме у цих галузях формують основу інноваційного розвитку держави, забезпечують конкурентоспроможність молодого покоління та створюють передумови для підготовки майбутніх інженерів, дослідників і фахівців високотехнологічних галузей. На думку

академіка, сучасна школа має не лише передавати знання, а й розвивати в учнів навички дослідження, експериментування та мислення. У цьому контексті STEM-освіта є одним із ключових інструментів формування людського капіталу, необхідного для післявоєнного відновлення та розвитку України.

Ігор Цепенда зауважив, що нині особливого значення набувають освітні проєкти, що об'єднують наукову спільноту та вчительство навколо спільної мети – формування сучасного освітнього середовища для дітей. Він відзначив, що програма «Країна знань» стала платформою для консолідації однодумців, які працюють над удосконаленням змісту початкової освіти, розвитком дослідницьких компетентностей учнів та впровадженням ефективних педагогічних практик.

Активну участь у заході взяли представники педагогічного факультету університету. Викладачі та студенти долучилися до обговорення актуальних тенденцій розвитку початкової освіти, нових підходів до навчання молодших школярів та перспектив використання STEM-технологій в освітньому процесі.

Під час зустрічі учасники представили сучасне бачення змісту й методики навчання дітей молодшого шкільного віку, можливості формування навичок XXI століття, практикоорієнтований підхід до організації навчання та інструменти, що допомагають зробити освітній процес більш цікавим, інтерактивним і результативним.

Особливу увагу було приділено STEM-освіті як одному з ключових напрямів модернізації початкової школи. Освітня поділилися власним досвідом упровадження інноваційних методик, презентували успішні практики використання сучасних технологій на уроках, обговорили виклики, що постають перед учителями в умовах трансформації освітнього простору, та шляхи їх подолання.

Окремим предметом обговорення стали перші результати впровадження програми «Країна знань» у громадах Прикарпаття. Учасники заходу ознайомилися з успішним досвідом роботи вчительки початкових класів Ліцею № 16 Івано-Франківської міської ради **Марії Турелик**, яка творчо та результативно реалізує елементи програми у своїй педагогічній практиці. Її досвід

переконливо демонструє, що поєднання дослідницького підходу, STEM-методик та сучасних освітніх технологій сприяє розвитку допитливості, мислення та мотивації до навчання в молодших учнів.

Було відзначено, що програма вже успішно впроваджується також у Коломийському ліцеї №9 та Тлумачькому ліцеї, де педагогічні колективи активно працюють над створенням сучасного освітнього середовища й залученням учнів до пізнавальної й дослідницької діяльності. Водночас у новому навчальному році до реалізації програми планують долучитися заклади освіти Косівської та Делятинської територіальних громад, що свідчить про зростання інтересу до проєкту та його поступове поширення на території області.

Учасники обмінялися думками щодо розвитку освітніх програм, підготовки майбутніх педагогів, творчості та дослідницької діяльності в навчанні дітей. Захід став платформою для об'єднання однодумців, які прагнуть впроваджувати сучасні підходи в освіті та спільно працювати над підвищенням її якості.

Проведення таких зустрічей вкотре підтверджує значущість діяльності Карпатського національного університету імені Василя Стефаника як центру освітніх інновацій, наукової думки та професійного розвитку педагогічної спільноти регіону. Участь у програмі «Країна знань» демонструє успішний приклад партнерства університету, наукових установ та закладів загальної середньої освіти, спрямованого на формування нового покоління учнів – допитливих, творчих, відкритих до пізнання світу та готових до викликів майбутнього.

Юлія ЩЕРБІЙ,
керівник прес-служби
КНУ імені Василя Стефаника

Полікультурна Бессарабія як приклад єдності

В Ізмаїлі йшлося про діалог, співпрацю та майбутнє Півдня Одещини

В Ізмаїлі 19 червня відбувся третій, завершальний, етап Регіонального форуму «Діалог культур та громад: синергія заради сталого розвитку Півдня Одещини». Захід об'єднав представників органів державної влади та місцевого самоврядування, науковців, громадських організацій, лідерів національних спільнот і міжнародних партнерів навколо головної ідеї – зміцнення взаєморозуміння та співпраці між громадами багатонаціонального регіону.

Серію форумів реалізувала ГО «Десяте квітня» за підтримки Управління Верховного комісара ООН у справах біженців та у партнерстві з Одеською обласною радою. Одноденні зустрічі пройшли у Білгороді-Дністровському, Болграді та Ізмаїлі й були присвячені розвитку міжкультурного діалогу, підтримці національних спільнот і пошуку спільних рішень для сталого розвитку Півдня Одещини.

Ізмаїльський етап відбувся у просторі Community House на базі Ізмаїльського державного гуманітарного університету, що став майданчиком для відкритої розмови про соціальну згуртованість, культурне різноманіття та майбутнє громад Української Бессарабії.

У відкритті форуму взяли участь голова офісу УВКБ ООН в Одесі **Марсель Ван Маастрігт**, головний менеджер проєкту ГО «Десяте

квітня» **Ольга Ткаченко**, начальник відділу міжнародних відносин Одеської обласної ради **Альона Ільченко**, заступник Ізмаїльського міського голови **Сергій Лузанов** та голова Ради національних спільнот Української Бессарабії, ректор Ізмаїльського державного гуманітарного університету **Ярослав Кічук**.

Вітаючи учасників, Сергій Лузанов наголосив, що Ізмаїл історично є містом, де мирно співіснують представники різних національностей, культур і релігійних громад. Саме багатокультурність, взаємна повага та відкритість до співпраці стали основою розвитку громади та створення комфортного середовища для її жителів. Окремі слова вдячності він адресував Силам безпеки і оборони України, які щодня захищають країну та дають можливість проводити подібні зустрічі.

Протягом форуму учасники неодноразово наголосували, що полікультурність Півдня Одещини є не лише історичною особливістю регіону, а й його силою. Українці, болгари, гагаузи, молдовани, албанці та представники інших національних спільнот століттями живуть поруч, зберігаючи власні традиції та водночас формуючи спільний культурний простір.

Перша панельна дискусія була присвячена культурній спадщині як основі діалогу, взаєморозуміння та розвитку

громад. Науковці, експерти й представники громадських організацій обговорили завдання історичної пам'яті, традицій і культурної спадщини у зміцненні регіональної ідентичності та суспільної єдності.

Під час другої дискусії учасники говорили про розвиток мультикультурних громад через співпрацю влади, освітніх установ, громадського сектору та національних спільнот, а також обмінялися успішними практиками реалізації таких ініціатив.

Одним із головних підсумків форуму стало підписання Декларації про наміри та принципи взаємодії громад Півдня Одещини щодо розвитку міжмуніципального діалогу, соціальної згуртованості та підтримки культурного різноманіття. Документ підписали представники Ізмаїльської, Болградської та Білгород-Дністровської міських територіальних громад,

підтвердивши готовність до подальшого партнерства та спільної діяльності.

Після офіційної частини учасники мали можливість ближче ознайомитися з культурними традиціями народів Української Бессарабії. Творчі колективи представили українську, болгарську, гагаузьку, албанську, молдовську та інші культури, продемонструвавши, що різноманіття не розділяє, а об'єднує людей навколо спільних цінностей.

Особливого змісту такі ініціативи набувають зараз, коли Україна продовжує боротьбу за свою свободу й незалежність. У час повномасштабної війни, розв'язаної агресором, взаємна підтримка, повага до культурної різноманітності та готовність до співпраці стають важливими складовими стійкості громад.

Саме діалог між людьми різних національностей, спільна відповідальність за майбутнє рідного краю та єдина мета – повернення справедливого миру на українську землю – створюють міцний фундамент для розвитку Півдня Одещини, відновлення країни та зміцнення європейських цінностей України.

Ірина КОРОЛЬКОВА,
член НСЖ України

Фото – **Тетяна КОРНІЛОВА**

Проблема навчальної мотивації у центрі професійної дискусії

У межах усеукраїнської онлайн-школи «Термінологічна культура фахівця» 27 травня відбулася гостьова лекція «Детермінанти навчальної мотивації: від наміру до результату – архітектура внутрішнього стимулу». З лекцією виступила директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, академік НАПН України **Лариса Лук'янова**.

Захід ініціювали Центр науково-освітнього партнерства і мережної взаємодії та кафедра педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка й Педагогічний факультет Карпатського національного університету імені Василя Стефаника у співпраці з партнерами – Луцьким педагогічним інститутом Волинської обласної ради, Управлінням Державної служби якості освіти у Сумській області, Українською асоціацією освіти дорослих.

Модерували захід керівник Центру науково-освітнього партнерства і мережної взаємодії Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

Перший проректор СумДПУ імені А.С. Макаренка **Ганна Заїкіна** наголосила, що в умовах російсько-української війни особливої ваги набуває партнерство інституцій у сфері педагогічної освіти й науки. Така співпраця сприяє зміцненню професійної педагогічної спільноти, розвитку дослідницької, просвітницької та освітньої взаємодії. Партнерство реалізується в межах меморандуму Об'єднання інституцій-партнерів «Педагогічна синергія» та охоплює науково-методичний, дослідницький, освітній і науково-організаційний напрями. Серед його результатів – публічні лекції й наукові майстерні, спільні науково-практичні конференції, навчально-методичні праці, проєктні ініціативи Erasmus+ Jean Monnet, а також розвиток академічної мобільності здобувачів вищої освіти.

Декан педагогічного факультету Карпатського НУ імені Василя Стефаника **Оксана Кондур** зазначила про актуальність теми лекції. «В умовах цифровізації, активного розвитку технологій штучного інтелекту та зміни способів сприйняття навчального

Р. Раяна, Р. Влодовського та власні емпіричні дослідження мотиваційних профілів українських науковців, вона показала значення автономії особистості, підтримувального освітнього середовища й практичної цінності навчання. Особливу увагу було приділено практичним орієнтирам, як от: персоналізовані освітні траєкторії, розвиток професійних спільнот і менторства, принципам *learning by doing* та інтеграції навчання безпосередньо у професійну діяльність.

Професійне обговорення після лекції засвідчило, що проблема мотивації учіння є актуальною не лише для теорії освіти дорослих, а й для щоденної практики педагогів, управлінців, викладачів і майбутніх учителів. Серед проблем, що потребують уваги, було названо формалізацію підвищення кваліфікації, професійне перевантаження, слабкий зв'язок навчання з практикою, недостатню автономію учасників освітнього процесу та низьку прикладну цінність окремих програм.

Алла Рябуха, начальник Управління Державної служби якості освіти у Сумській області, звернула увагу на те, що вже сама назва лекції окреслює складну педагогічну проблему: як допомогти людині не лише сформулювати освітній намір, а й довести його до реального результату. Особливо важливим, на думку Алли Рябухи, було звер-

(СумДПУ) **Олена Семенов** та професор кафедри початкової освіти, заступник декана з наукової роботи педагогічного факультету Карпатського національного університету імені Василя Стефаника **Оксана Цюняк**.

До лекції долучилися учасники із Сумщини, Івано-Франківщини, Волині, Києва, Вінниці, Полтавщини, Львівщини, Тернопільщини, Житомирщини та інших регіонів України, а також міжнародного освітнього простору. Це були представники СумДПУ, Карпатського НУ імені Василя Стефаника, Київського НУ імені Тараса Шевченка, Кременчуцького НУ імені Михайла Остроградського, Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, ДНПБ України імені В.О. Сухомлинського, ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України та інших освітніх і наукових установ.

Із вітальним словом до учасників звернулися керівники інституцій.

матеріалу з боку здобувачів освіти, – зауважила вона, – особливого значення набувають модернізація методів і технологій навчання, а також пошук ефективних способів підтримки навчальної мотивації здобувача».

У лекції було порушено одну з ключових проблем сучасної освіти дорослих: як перетворити бажання навчатися на сталу освітню практику. Лариса Лук'янова наголосила на головному: у світі постійних змін людина має не лише опановувати нові компетентності, а й усвідомлювати власну відповідальність за професійне й особистісне зростання. Саме внутрішній стимул, а не лише зовнішні вигоди чи формальний контроль, допомагає перейти від наміру до дії.

Лекторка окреслила проблему «розриву між наміром і дією» як одну з визначальних для сучасної андрагогіки. Спираючись на мотиваційні концепції М. Ноулза, Е. Десі,

нення лекторки до життєвих прикладів і статистики, що показують універсальність «прогалини між наміром і дією». Прагнення змінити звички, завершити онлайн-курс чи розпочати нову діяльність часто не переходить у сталі практики. Саме тому питання внутрішнього стимулу, освітньої самодисципліни й підтримувального середовища має безпосереднє значення для професійного розвитку та підвищення кваліфікації.

Олена Семенов, професор СумДПУ, звернула увагу на наукову доказовість лекції, посилену поєднанням класичних андрагогічних підходів із власним емпіричним матеріалом лекторки. Зокрема, дослідження з вибіркою N=190 дало змогу порівняти мотиваційні профілі науковців і науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. Важливо, що результати було подано не лише як статистичні показники, а як підґрунтя для

розуміння різних типів професійної мотивації: внутрішньо-дослідницької – у науковців і більш інструментально-професійної – у викладачів ЗВО. Це надало лекції не лише інформаційного, а й діагностувального характеру, оскільки слухачі могли співвіднести висновки з власним професійним досвідом.

Проректор з науково-педагогічної роботи КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради **Ольга Фаст** наголосила на значенні порушеної проблеми для підготовки майбутніх учителів. На її думку, питання внутрішнього стимулу до учіння набуває нового звучання в роботі зі студентами нових поколінь, які формуються в умовах цифрової доби, стрімких суспільних змін і воєнного часу.

«Для майбутніх педагогів, – зауважила Ольга Фаст, – мотивація учіння пов'язана не лише з досягненням успіху чи професійною самореалізацією, а й із розвитком резиліентності, здатності долати фрустрацію та зберігати готовність до розвитку у складних життєвих обставинах».

Завідувачка кафедри початкової освіти та освітніх інновацій педагогічного факультету Карпатського НУ імені Василя Стефаника **Руслана Романишин** зосередила увагу на особистісному вимірі порушеної проблеми. Вона наголосила, що справжня освіта починається не лише зі знань, а передусім із внутрішнього прагнення людини до розвитку, самопізнання й самореалізації.

«Значущість переходу від наміру до конкретного результату, формування стійкої пізнавальної активності, відповідальності за власне зростання та створення освітнього середовища, у якому мотивація не нав'язується зовні, а народжується з внутрішньої потреби особистості – ось головна теза особистісного зростання», – підсумувала професор Карпатського НУ імені Василя Стефаника **Оксана Цюняк**.

У цьому контексті лекція була сприйнята як імпульс до осмислення навчання не лише як професійної необхідності, а і як шляху до особистісної та наукової зрілості. Учасники дискусії також відзначили атмосферу відкритого діалогу, глибокої емпатії та щирої поваги до слухачів, що панувала під час зустрічі. Зійшлися на спільному висновку: професійний розвиток стає по-справжньому результативним тоді, коли навчання перестає бути зовнішнім обов'язком і перетворюється на внутрішню потребу, особистісну цінність та свідому інвестицію у власне майбутнє.

Олена СЕМЕНОГ,
керівник Центру
освітньо-наукового партнерства
і мережної взаємодії
СумДПУ імені А.С. Макаренка,
доктор педагогічних наук, професор

Польща уможливила для України дослідження в Арктиці

Національний антарктичний науковий центр та Інститут геофізики Польської академії наук підписали угоду про співпрацю, що відкриває українським дослідникам доступ до польської полярної станції «Хорнсунн» імені Станіслава Сідлецького на архіпелазі Свальбард.

Документ передбачає спільні геофізичні дослідження у 2026 та 2027 роках на двох полярних станціях: польській «Хорнсунн» в Арктиці та українській «Академік Вернадський» в Антарктиці. Мета співпраці – створення двох синхронних лабораторій у північному та південному полярних регіонах.

Для української науки це важливий крок, адже Україна не має власної дослідницької бази в Арктиці. Завдяки партнерству з польськими колегами українські науковці отримають доступ до інфраструктури, даних, обладнання та польового досвіду, необхідних для дослідження глобальних кліматичних, геофізичних і геологічних процесів.

«Українські дослідники мають сильну експертизу в полярній науці, яку держава розвиває навіть в умовах війни. Угода з польськими партнерами дає нашим науковцям можливість працювати одночасно з даними з Антарктики та Арктики, порівнювати процеси у двох полярних регіонах і робити внесок у міжнародні дослідження зміни клімату, магнітного поля Землі, стану льодовиків і вічної мерзлоти. Це важливо також у відношенні до розвитку ініціативи Уряду щодо створення Об'єднаного інституту морських досліджень в Україні», – зазначив заступник міністра освіти і науки України **Денис Курбатюв**.

Окремий наголос угоди – порівняння процесів, що обумовлені коливаннями й перетвореннями у регіонах полюсів Північної і Південної півкулі. Такий підхід дає змогу краще розуміти, які зміни мають глобальний характер, а які пов'язані з особливостями конкретного регіону.

«Біполярними бувають не лише розлади, а й дослідження. Порівняння одних і тих самих процесів у двох полярних регіонах – ключ до виокремлення глобального від локального і до розуміння планетарних процесів. За враженням, Арктика – це в чомусь «Антарктика навиворіт». Схоже, але не ідентично. Щиро тішуся, що ми з польськими колегами дивимось в майбутнє, а не в минуле. І завдяки цій співпраці нашим науковцям відкрито шлях до Арктики. Наступний крок, звісно, після Перемоги – своя станція там», – зазначив директор Національного антарктичного наукового центру **Євген Дикий**.

Перші практичні кроки в межах угоди заплановано вже на кінець літа. До Арктики вирушать двоє українських геофізиків – **Юрій Сумарук** і **Антон Кушнір**. Вони долучаться до спільних досліджень, зокрема вимірювання складників геомагнітного поля та вибору місця для встановлення додаткового обладнання.

Дані таких спостережень потрібні для вивчення сонячно-земних зв'язків, геологічної структури земної кори та процесів, які впливають на стан полярних регіонів. Надалі польські фахівці також працюватимуть на українській антарктичній станції «Академік Вернадський».

Співпраця між Національним антарктичним науковим центром та Інститутом геофізики Польської академії наук посилює присутність України у міжнародній полярній науці та створює нові можливості для українських дослідників, які працюють у сфері геофізики, кліматології, екологічного моніторингу та наук про Землю.

Юрій ШЕРЕМЕТА,
«ОіС»,
за mon.gov.ua

Допомога душі

Як у Шосткинському ВПУ створили «Майстерню ментального здоров'я»

Сучасна реальність в Україні щодня випробує нас на міцність. Війна, постійні ворожі обстріли, втрати стали викликом для кожного. У таких умовах ментальне здоров'я – це вже не приватна справа, а стратегічний ресурс. У комунальному закладі Сумської обласної ради «Шосткинське ВПУ» підійшли до цього питання професійно та креативно, створивши унікальну інноваційну систему психологічної підтримки учасників освітнього процесу «Майстерня ментального здоров'я».

– Вибір назви обумовлений специфікою нашого закладу, – розповідає директор училища **Світлана Коветун**. – Ми вчимо молодь працювати руками, будувати та ремонтувати складні механізми. Проте ефективна професійна діяльність неможлива без «ремонту» та зміцнення внутрішнього стану людини. Ініціатором цього ефективного проєкту виступила заступник директора **Наталія Скомороха** – застрільник та енерджайзер багатьох починань Шосткинського ВПУ, що потім ставали загальновідомими й затребуваними.

Концепція «Майстерні» спирається на принципи Всеукраїнської програми «Ти як?» та охоплює абсолютно весь колектив: від адміністрації та педагогів до студентів і батьків. У межах екосистеми діють два великі проєкти: **«Завжди поруч»** (спрямований на педагогічних працівників, які є першою ланкою психологічної допомоги та самі потребують захисту від вигорання) та **«Керуй своїм життям»** (проєкт для учнівської молоді, що допомагає адаптуватися до умов війни, інтегрувати досвід внутрішньо

переміщених осіб та формувати життєві орієнтири).

Сон як суперсила та експрес-зарядка на робочому місці

Стрес завжди «живе» в тілі у вигляді м'язових затисків. Саме тому першим напрямом роботи стала регуляція психофізіологічного стану.

Подбали про гігієну сну. Для студентів, які мешкають у гуртожитку, розробили воркшоп «Сон як суперсила». Підлітки вчилися «правилу 20 хвилин» для денного відпочинку, принципам «світлового детоксу» та склали індивідуальні графіки сну з урахуванням вироблення мелатоніну.

Створено методичку «Вісім по вісім». Викладач фізичного виховання **Дмитро Хлус** розробив авторську експрес-зарядку для релаксу. Вправи виконуються безпосередньо за робочим столом: ізометричне напруження м'язів протягом лише 8 секунд із наступним розслабленням дозволяє за допомогою восьми вправ «розірвати» коло стресу.

«Місце сили» та синергія з медициною

В училищі створено особливий простір – «Місце сили», де медична служба працює в тандемі з психологічною службою на випередження стресу. Тут діють кілька локацій:

- Трав'яний бар: частування заспокоїливими фітозборами (м'ята, меліса,

ліпа) стало ритуалом сповільнення серед шумного дня.

- Зона діагностики: медик не просто вимірює тиск, а й пояснює психосоматику – як емоції впливають на тіло.

- «Вітаміни радості»: замість ліків учасники освітнього процесу отримують фрукти та поради щодо «серотонінового» харчування.

- Зони розвантаження: у просторі є боксерська груша для безпечного виходу агресії, еспандери для зняття напруги кистей рук та «зона гнучкості» для розтяжки спини.

А для тих, хто соромиться звернутися особисто, на стінах закладу розміщено інтерактивну «Аптечку для душі» – конверти-підказки з алгоритмами дій: «Якщо тобі сумно», «Якщо ти злий», «Якщо попереду іспит».

Цифровізація та арт-терапія

Зважаючи на кліпове мислення молоді, «Майстерня» перейшла і в онлайн. На платформі Padlet створено анонімний «Паркан побажань та думок», де студенти діляться страхами та словами підтримки. На сайті закладу створено спеціальний розділ «Психологічна служба», де можна отримати поради від фахівців онлайн, не виходячи з дому, а також знайти ролики-самопоміги та інформ-дайджести «Психологія для профі» (про те, як емпатія чи стресостійкість допомагають у роботі кухаря, зварювальника чи електрика).

Не забуто і про творчість. У майстерні

«Слова, що тримають» студенти створюють інтерактивні лепбуки – «архітектуру стійкості» із власними ресурсами, цілями та «кишеньками підтримки». Для лідерів учнівського самоврядування існує програма згуртування. Під час тренінгів з командоутворення «Чуємо. Підтримуємо. Діємо» через вправи «Будинок незламності» та «Вежа єдності» учнівська молодь вчиться діяти як єдиний організм, що надзвичайно важливо для формування соціальної підтримки в колективі та взаємодопомоги.

Підтримка тих, хто навчає

Педагогічний колектив – серце закладу. Оскільки хронічний стрес знижує концентрацію (а це небезпечно під час виробничого навчання), для педагогів проводять семінари за участю мобільних бригад соціально-психологічної допомоги. Вчать технікам «контейнерування» емоцій та розпізнаванню стресу у підлітків. Не залишаються осторонь і батьки – для них проводять зустрічі «без краваток» за кавою в імпровізованій психологічній вітальні для батьків.

Далі буде

За час роботи «Майстерні» в училищі помітно знизився рівень тривожності студентів та зросла мотивація до навчання. Попереду – великі плани: масштабувати авторську гімнастику «Вісім по вісім» на обласний рівень, підготувати «амбасадорів ментального здоров'я» серед самих студентів для допомоги за принципом «рівний-рівному» та активно наповнювати цифрові ресурси.

Дбати про ментальне здоров'я нині – це ознака професійної зрілості та нашої згуртованості. Ми не просто покращуємо самопочуття тут і зараз – ми формуємо психофізіологічну грамотність як важливу професійну компетентність.

Будьмо незламними!

Наталія СКОМОРОХА,
*заступник директора
з навчально-виховної роботи*
і Антоніна ТРОФИМЕЦЬ,
*лідер студентського
самоврядування
Шосткинського вищого
професійного училища*

Освіта дорослих: європейський вимір

У Варшаві (Польща) 9–10 червня відбулися щорічні заходи, ініційовані Європейською асоціацією освіти дорослих (European Association for the Education of Adults – EAEA).

Під час Генеральної асамблеї Європейської асоціації освіти дорослих учасники розглянули ключові питання розвитку наряду в Європі, визначили стратегічні вектори діяльності мережі організацій, обговорили шляхи посилення співпраці й адвокації інтересів освіти дорослих на національному й міжнародному рівнях.

Конференція Європейської асоціації освіти дорослих цього року була присвячена завданням освіти дорослих у формуванні стійких спільнот і посиленні громадської активності. Учасники обговорили, як освітні практики допомагають окремим особам і громадам адаптуватися до кризових викликів, підтримувати соціальну єдність, сприяти активній участі громадян у суспільному житті.

Під час церемонії вручення премії Грюндтвіґа (Grundtvig Award) учасникам було представлено кращі ініціативи та проекти, що сприяють соціальній згуртованості, розвитку громад і зміцненню демократичних цінностей через освіту дорослих.

Під час панельної дискусії, присвяченої стійкості спільнот, що об'єднала експертів у сфері прав людини та освіти дорослих, досвід роботи в умовах сучасних викликів представив **Олег Смірнов**, директор Представництва DVV International в Україні, член Правління EAEA.

Від Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Громадської спілки «Українська асоціація освіти дорослих» Україну на цих важливих міжнародних заходах представляли вчені, зокрема директор Інституту, академік НАПН України **Лариса Лук'янова** і голова правління і виконавчий директор Громадської спілки «Українська асоціація освіти дорослих» **Олена Кравченко**.

Українські науковці долучилися до воркшопу Partnerships – EAEA is recognised as the voice of adult learning and education in Europe / «Партнерство – EAEA визнаний голос навчання та освіти дорослих у Європі», присвяченого розвитку партнерств та зміцненню ролі EAEA як провідного представника інтересів освіти дорослих у Європі.

Учасники обмінялися досвідом взаємодії з різними стейкхолдерами, обговорили ефективні підходи до адвокаційної діяльності, окреслили перспективи подальшої міжнародної співпраці.

Участь науковців ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України у щорічних заходах Європейської асоціації освіти дорослих має важливе значення для дослідницької та освітньої діяльності Інституту, а також Центру андрагогічної майстерності відділу андрагогіки. Зокрема, це сприяє актуалізації дослідницьких пріоритетів, що дає підґрунтя для формулювання нових напрямів наукових пошуків, участі у грантових проєктах тощо.

Водночас участь української делегації у заходах EAEA є слушною нагодою для представлення національного досвіду розвитку освіти дорослих, зміцнення міжнародного партнерства, долучення до формування європейського порядку денного у сфері навчання впродовж життя.

Олена КРАВЧЕНКО,
*провідний науковий співробітник
відділу андрагогіки ІПООД
імені Івана Зязюна
НАПН України,
Варшава – Київ*

*На фото: Олена Кравченко (Україна),
Леван Квачадзе (регіональний директор
Представництва DVV International),
Лариса Лук'янова (Україна), Олег Смірнов*

Видано збірник матеріалів з минувшини Ніжинщини

Нещодавно побачив світ збірник документів і матеріалів «Міське самоврядування в Ніжині XVII–XVIII ст.». А 10 червня студенти, аспіранти та викладачі кафедри історії України, археології та краєзнавства Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка взяли участь у його презентації. Засідання відбулося в Чернігівській обласній універсальній науковій бібліотеці імені Софії та Олександра Русових у межах засідання клубу «Краєзнавець».

Презентоване видання приурочене до 400-річчя надання Ніжину Магдебурзького права. Його упорядники – історики **Олександр Морозов**, **Петро Моціяка** та **Максим Потапенко** – здійснили масштабну пошукову роботу в архівах, бібліотеках і музейних зібраннях України та європейських країн, вишукуючи й зв'язуючи автентичні документи. До книги увійшли королівські привілеї Сигізмунда III, Владислава IV та Яна Казимира, гетьманські універсали, судові акти та інші документи, що висвітлюють становлення й розвиток міського самоврядування одного з найважливіших центрів Лівобережної України.

З виходом нового науково-краєзнавчого видання всіх присутніх привітала заступниця директора Чернігівської ОУНБ імені Софії та Олександра Русових **Вікторія Примак**.

Під час зустрічі результати багаторічної праці представили кандидат історичних наук, науковий співробітник Ніжинського краєзнавчого музею імені

Івана Спаського **Петро Моціяка** та директор Музею рідкісної книги Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя **Олександр Морозов**. Вони ознайомили присутніх з особливостями підготовки видання, складом документально-корпусу та перспективами подальших досліджень історії Ніжина.

В обговоренні книги взяли участь викладачі кафедри історії України, археології та краєзнавства професор **Олександр Коваленко**, доценти **Олена Гринь** та **Сергій Токарєв**. Вони наголосили на високій науковій цінності опублікованих документів, важливості введення нових джерел до наукового обігу та значенні інституційної співпраці для розвитку історичних досліджень.

Підсумовуючи обговорення, голова правління Чернігівської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, професор **Олександр Коваленко** відзначив, що поява такого фундаментального видання є важливою подією не лише для ніжинської та чернігівської історіографії, а й для української історичної науки загалом. Опубліковані документи відкривають нові можливості для вивчення історії міського самоврядування, правової культури та суспільного життя ранньомодерної України.

Участь викладачів, аспірантів і студентів університету в подібних наукових заходах сприяє професійному зростанню молодих дослідників, зміцненню академічних зв'язків та популяризації історичної спадщини Чернігівщини.

Діма ДІМІТРОВ,
«ОІС»

Квітка,

Уквітні в Одесі відбулася подія, що претендує на статус знакової не лише для освітнього середовища, а й для культурного простору міста. В Одеській гімназії № 26 Одеської міської ради урочисто відкрили Музей Квітки Цісик – співачки, чий голос став символом України далеко за її межами.

Відкриття музею є актом культурної пам'яті і водночас відповіддю на виклики часу, коли питання «хто ми?» набуває особливої ваги.

Коли оживає легенда

Урочиста подія розпочалася з того, що важко передати словами. Це була не просто музика – це був діалог поколінь. Перші акорди фортепіано у виконанні **Алекса Гутмахера** наповнили залу. Коли ж зазвучала «Черемшина», голоси учнів, вчителів, гостей злилися в єдиному звучанні, створюючи атмосферу, в якій, здавалося, сама Квітка повернулася додому. Це був той рідкісний момент, коли мистецтво стає переживанням, що об'єднує усіх без виключення.

Директор гімназії **Тетяна Жорницька** у промові влучно окреслила сутність події: «Так, ми відкриваємо музей – також ми відкриваємо частину нашої душі».

І це не метафора, а формула, за якою тепер живе сучасна українська школа.

Простір, що формує майбутнє

Будівля гімназії – це окрема сторінка історії. Зведена у 1891 році за проєктом **Миколи Толвінського**, вона зберігає дух епохи. Нині ж цей простір – приклад синергії традиції та інновації. Гімназія № 26 є активним учасником реформи Нова українська школа, упроваджує сучасні підходи до навчання, працює з цифровими платформами, штучним інтелектом, розвиває STEAM-напрямок і міжнародні освітні зв'язки, зокрема через eTwinning.

Саме в такому середовищі Музей Квітки Цісик набуває особливого значення. Він не суперечить інноваціям – він їх підсилює, додаючи глибину: коріння і сенс.

Музей як місце сили

Після урочистого перерізання стрічки панорама музею предстала перед очима перших відвідувачів. Їм відкрився інтерактивний простір музейної педагогіки, в

що розквітла в серці Одеси

якому відвідувач стає активним учасником.

Особливої атмосфери додали учні у формі пластунів – нагадування про те, що Квітка Цісик була частиною Пласту. Через такі деталі музей говорить мовою символів, а не лише фактів.

Керівниця музею **Олена Реуцька** провела перші екскурсії, відкриваючи перед гостями історію створення кожної експозиції – від ідеї до втілення.

Музей не виник раптово. Його поява – результат системної, глибокої роботи, що тривала понад два роки. Серед ключових етапів творчі зустрічі з Алексом Гутмахером – носієм живої пам'яті про співачку. Проведення тематичних уроків про українську діаспору та культурну спадщину, перегляд документальних фільмів, а також організація мистецьких подій, де звучали пісні «Я піду в далекі гори» та «Два кольори». Усе сприяло розширенню уявлень учнів про історичні події до світових масштабів. Дослідницька діяльність учнів і створення власних проєктів розширювали творчий складник освіти. Музейна педагогіка як компонент навчального процесу

забезпечувала осучаснення й осередчення минулих подій.

Це приклад того, як школа комплексно виконує освітні завдання, стає середовищем формування світогляду, ґрунтованого на знаннях, переконаннях і компетентностях.

Odesa ID

Окремої уваги заслуговує участь гімназії у проєкті Odesa ID, амбасадром якого є директор гімназії Тетяна Жорницька – ініціативі, що покликана осмислити ідентичність міста через культуру, історію та освіту.

Музей Квітки Цісик став органічною частиною цього процесу. Він не лише про особистість співачки – він про голос Одеси, який звучить українською.

Наступним логічним кроком стало ініціювання присвоєння гімназії імені Квітки Цісик. Це рішення підтримали всі – педагоги, учні, батьки. І це важливо: ім'я – не формальність, а ціннісне поле, в якому формується нове покоління.

Адже Квітка Цісик – це не лише голос. Для багатьох він став прикладом відданості своїй культурі, любові до свого народу

і відповідальності перед ним. А ще – здатністю залишатися українцем попри життєві обставини.

Освіта, що творить людину

Нині в гімназії № 26 формується нова українська ідентичність – усвідомлена, глибока, сучасна. І Музей Квітки Цісик став її символом. А ще гімназія № 26 є освітнім простором, де історія перестає бути підручником і стає досвідом, культура – частиною життя, учень є справжнім суб'єктом освітнього процесу разом з педагогічним і батьківським колективами.

Квітка Цісик співала про Україну, але завжди – для світу.

Нині її голос звучить у стінах одеської гімназії не як запис, а як почуття. І, можливо, саме тут, серед учнів, які тепер досліджують, співають і створюють, народжується новий голос України. Він звучить тут. В Одесі.

Віталій ЧАБАНЮК,
заступник директора
з навчально-виховної роботи
Одеської гімназії № 26

Інститут вищої освіти НАПН України: діяльність і перспективи

18 червня на засіданні Президії НАПН України розглянуто питання «Про наукову і науково-організаційну діяльність Інституту вищої освіти НАПН України за 2021-2026 рр. та перспективи його розвитку». З доповіддю про діяльність наукового колективу виступила директор Інституту вищої освіти НАПН України, доктор педагогічних наук, професор *Ірина Драч*, мали місце також виступи від комісії і стейкхолдерів Інституту вищої освіти, що разом склали багатоманітну картину діяльності наукової установи. Тут представляємо деякі підсумки наукової діяльності, що відбивають зорієнтованість на розвиток, Європейську перспективу, а також рівень дослідницької компетентності наукового колективу Інституту вищої освіти.

Протягом вказаного періоду наукова й науково-організаційна діяльність Інституту була спрямована на реалізацію пріоритетних завдань державної освітньої політики в контексті розвитку вищої освіти України. А це – дослідження проблеми забезпечення якості вищої освіти, дослідницької діяльності університетів та їх взаємодії, суспільства й ринку праці, соціальних та інституційних трансформацій у вищій освіті в контексті європейської інтеграції України та інтеграції вищої освіти і науки до Європейського простору вищої освіти та Європейського дослідницького простору.

Тематику наукових досліджень Інституту виконують п'ять наукових відділів: взаємодії вищої освіти та ринку праці, дослідницької діяльності університетів, соціальних та інституційних трансформацій у вищій освіті (з 2024 р.), забезпечення якості вищої освіти, взаємодії університетів та суспільства. До 2023 р. у структурі Інституту був відділ інтеграції вищої освіти і науки.

У звітний період Інститут виконував 16 наукових досліджень (13 фундаментальних і три прикладних), зокрема 15 наукових досліджень за відомчою тематикою та одне наукове дослідження на замовлення МОН України за темою: «Комплексне наукове дослідження поняттєво-термінологічного апарату з актуальних проблем вищої освіти в умовах євроінтеграції» (2025-2026). Наукові дослідження Інституту спрямовані на підтримку ключових напрямів реформ у сфері вищої освіти України.

Учених Інституту *Ірину Драч*, *Світлану*

Калашикову, Олену Оржель, Наталію

Шофолову було залучено як експертів до Програми професійного розвитку академічних менеджерів, ініційованої МОН України, що реалізовано Британською Радою в межах спільного зі Світовим банком проекту «Вдосконалення вищої освіти в Україні заради результатів».

Інститут є співзасновником двох наукових періодичних фахових видань, що входять до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»): науковий журнал «Філософія освіти. Philosophy of Education» (philosopheducation.com); міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство».

Науковий журнал «Філософія освіти. Philosophy of Education» – фахове видання (категорія «Б») у галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальність 033 Філософія. За період 2021-2026 рр. підготовлено та опубліковано 11 номерів (відповідно до передбаченої періодичності). Головний редактор – *Михайло Бойченко*.

Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство» – фахове видання (категорія «Б») у галузі педагогічних наук (спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки). За період 2021-2026 рр. підготовлено та опубліковано 11 номерів (відповідно до передбаченої періодичності). Головний редактор – академік НАПН України *Володимир Луговий*.

Співробітники Інституту є членами редколегій закордонних і вітчизняних наукових періодичних видань, що індексуються в наукометричних базах даних Scopus та / або Web of Science Core Collection:

У 2025 році Інститут успішно пройшов державну атестацію, підтвердивши лідерські позиції наукової установи: Інститут віднесено до найвищої категорії – групи А, повторивши результатами попередньої атестації.

Результати завершених протягом звітного періоду фундаментальних і прикладних наукових досліджень Інституту представлено у 353 виданнях і фахових публікаціях та 312 тезах. Окрім того, у 2024 р. вчені Інституту взяли участь у створенні «Національного освітнього глосарію: вища освіта»; розробили Методичні рекомендації закладам вищої освіти щодо імплементації настанов відкритої науки.

Наукові публікації Інституту оприлюднено в електронному форматі в Електронній бібліотеці НАПН України та на сайті Інституту (кількість завантажень становить понад 18 тис.).

Проведено експертизи й надано пропозиції до проєктів 104 актів Кабінету Міністрів України, Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, МОН України, Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, інших органів державного управління; проведено методичну експертизу 90 проєктів стандартів вищої освіти.

За період з 2021 р. до 2025 р. Інститут організував і провів 84 (зокрема 41 міжнародний) науково-практичні масові заходи. Наукові працівники Інституту взяли участь у 762 науково-практичних заходах. Широке визнання серед наукової й університетської спільноти здобули щорічні міжнародні науково-практичні конференції «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу» і «Особистість, університет, суспільство».

Потужною є експертна діяльність наукових працівників Інституту впродовж 2021-2025 рр. 31 учений входив до 80 робочих груп, комісій, комітетів.

Упродовж 2021-2026 рр. Інститут бере участь у реалізації восьми міжнародних проєктів: «ARISE: Просування стійкої та інноваційної вищої освіти в Україні» (2024-2026);

Erasmus+ «Суспільно орієнтоване навчання для відбудови України» (2023-2026);

«Відродження переміщених університетів: посилення конкурентоспроможності, підтримка громад» (REDU) (2020-2024);

Еразмус+ «Посилення співпраці між університетами і громадами» (UNICOM) (2023-2027);

«Центри сертифікації викладачів: інноваційні підходи до досконалості викладання» (UTTERLY) (2021-2024);

«Модель персоналізованого навчання студентів на основі віртуального навчального середовища інтелектуального тьюторства «Навчання без обмежень» (SMART-PL) (2023-2026);

«Програма вдосконалення викладання у вищій освіті» (2019 - 2023);

Erasmus+ з міжнародної академічної мобільності (2016-2021).

Інститут має широкую мережу організацій-партнерів у європейських країнах, зокрема Advance HE (Велика Британія); Острівський університет (Чеська Республіка); Університет Тампере (Фінляндія); Університет Вітовта Великого (Литва); Байройтський університет (Німеччина); Університет Версаль-Сен-Кантен-ан-Івлін (Франція); Вроцлавський технічний університет (Польща); Університет Генуї (Італія); Професійна вища школа середнього бізнесу (Німеччина); Університет Латвії (Латвія); Чеський університет природничих наук у Празі (Чехія); Університет Лунду (Швеція); Талліннський технологічний університет (Естонія); Католицький університет Левена (Бельгія); Вроцлавська політехніка (Польща).

З 2023 р. Інститут ініціював і запровадив щорічне проведення опитувань із проблематики вищої освіти, що досліджується науковими відділами установи. У звітному періоді проведено п'ять таких опитувань.

«Відкрита наука в закладах вищої освіти України» (2023);

«Соціальна відповідальність у закладах вищої освіти України» (2023);

Опитування експертів щодо підготовки матеріалів за напрямом «Суспільний» та їх подання до профільного модуля Національної електронної науково-інформаційної системи «URIS» (2025);

Експертне опитування «Політики і стратегії розвитку закладів вищої освіти у контексті післявоєнного відновлення України» (2025);

«Студентське підприємництво та інноваційна діяльність в університетах України» (2026).

Михайло Бойченко – «Антропологічні виміри філософських досліджень»;

Віктор Зінченко – «Perspectives of Science and Education»; «IOP Science»; «AIP Conference proceedings»; «Frontiers in Communication»;

Володимир Лугувий – «Інформаційні технології і засоби навчання»;

Олена Ярошенко – «Bulletin of the Karaganda University Chemistry Series».

У 2021 р. НАЗЯВО ухвалено рішення про акредитацію освітніх програм підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії і літератури у вищій освіті (гарант **Жанна Таланова**) та «Викладання і навчання у вищій освіті» (гарант **Юрій Скиба**) за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки з визначенням «зразкова».

З 2024 р. в Інституті триває соціальний проєкт «Сприяння соціальній інклюзії через залучення учасників бойових дій до безперервної освіти», заснований як практичне впровадження результатів фундаментального дослідження «Соціальна інклюзія у сфері вищої освіти у післявоєнний період».

Колектив Інституту бере активну участь у волонтерській роботі, зокрема надає фінансову й матеріальну допомогу Збройним Силам України.

Серед найвагоміших результатів у межах виконання Програм спільної діяльності МОН і НАПН України протягом звітного періоду такі:

- п'ять міжнародних науково-практичних конференцій «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу»;

- навчання та проєкти інституційних стратегій вдосконалення викладання для десяти університетів у межах проєкту «Програма вдосконалення викладання у вищій освіті» (2019-2021);

- форум для обміну найкращими практиками вдосконалення викладання і навчання в Україні;

- 28 тренінгів для 140 викладачів та управлінців трьох переміщених університетів

Донецький державний університет управління, м. Маріуполь; Луганський національний аграрний університет, м. Старобільськ; Східноукраїнський національний університет

імені Володимира Даля, м. Сєвєродонецьк;

- навчання й 21 силабус навчальних дисциплін для переміщених університетів;

- тренінг «Інтернаціоналізація вищої освіти» для адміністративних та науково-педагогічних працівників переміщених університетів;

- тренінг «Стратегування у вищій освіті» для управлінського персоналу Маріупольського державного університету та Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля;

- рецензування 22 електронних навчальних посібників для оновлених навчальних дисциплін переміщених університетів;

- участь у розробленні Професійного стандарту на групу професій «Викладач закладу вищої освіти»;

- пропозиції до проєкту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розроблення, введення в дію та перегляду професійних стандартів»;

- опис моделей і технологій оптимізації мережі закладів вищої освіти України й ін.

У 2023-2026 рр. розширено співпрацю Інституту з установами НАН України, Національною академією медичних наук України та Національною академією правових наук України.

Загалом наукова та науково-організаційна робота установи має практичне значення та вплив на розвиток передової науки, державної політики й освіти.

Діма ДІМІТРОВ,
«ОІС»

Ганна Товканець – Почесний доктор НАПН України

Нещодавно на засіданні Президії НАПН України відбулася урочиста подія присвоєння звання Почесного доктора Національної академії педагогічних наук України відомій вченій, доктору педагогічних наук, професору Мукачівського державного університету **Ганні Товканець**.

З офіційним представленням до членів Президії звернулася академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України **Нелля Ничкало**. Академік-секретар зазначила, що Ганна Товканець пройшла плідний педагогічний і науковий шлях, практичний досвід викладача, методиста, науково-педагогічного працівника університету перетворила на величезний науковий доробок, що складає понад 500 праць. Завжди брала активну участь у міжнародній науковій діяльності, загалом створивши наукову школу «Освітня компаративістика та професійна підготовка в умовах сталого розвитку європейського суспільства», є науковим керівником низки дисертаційних досліджень. До заслуг Ганни Товканець потрібно віднести й тісну співпрацю з Інститутом педагогічної освіти

і освіти дорослих НАПН України зі створення й видання міжнародних монографій, у яких беруть участь як вчені країни ЄС, так і українські вчені й науково-педагогічні працівники. Науково-організаційна діяльність Ганни Товканець є внеском у розвиток міжнародної академічної співпраці, сприяє зміцненню академічних зв'язків між Україною та багатьма європейськими країнами, розвитку педагогічної компаративістики та утвердженню ідей європейського освітнього простору.

Розглянувши подання Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України та керуючись Статутом НАПН України, Президія постановила присвоїти звання «Почесний доктор Національної академії педагогічних наук України» Ганні Товканець – професору кафедри теорії та методики початкової освіти Мукачівського державного університету, доктору педагогічних наук, професору.

**Валентина ГОРДІЄНКО,
учений секретар
Відділення професійної
освіти і освіти дорослих
НАПН України**

Станом на вересень 2025 р., за свідченням Європейського Комісара з питань розширення **Марти Кос** після її візиту до нашої держави, Україна виконала «домашнє завдання» щодо забезпечення прав національних меншин. Це дозволяє відкрити перший кластер переговорів («Основи») про вступ до ЄС. Вона позитивно відзначила кроки української влади, зокрема ухвалення Плану заходів щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин, та впровадження європейських стандартів у законодавство.

Законотворча та нормотворча діяльність. З ухваленням у грудні 2022 р. нового Закону України про національні меншини (спільноти) України продовжено системну роботу з удосконалення державної політики у сфері етнополітики, попри виклики повномасштабної російсько-української війни й на виконання взятих Україною євроінтеграційних зобов'язань.

Після висновку Венеційської Комісії 12 червня 2023 р. до Закону України «Про національні меншини (спільноти) України» з метою приведення окремих норм Закону у відповідність до положень Європейської конвенції з прав людини 1950 р., Рамкової конвенції про захист національних меншин 1995 р., Європейської хартії регіональних мов або мов меншин 1992 р. 21 вересня 2023 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про національні меншини (спільноти) України» стосовно деяких питань реалізації прав і свобод осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України», де враховувалися згадані рекомендації Венеційської комісії, що стосувалися зазначеного Закону.

Новий висновок Венеційської комісії від 9 жовтня 2023 р. констатував врахування багатьох попередніх рекомендацій. Венеційська комісія високо оцінила зусилля української влади, спрямовані на виконання рекомендацій та узгодження положень Закону України «Про

**Ігор ЛОССОВСЬКИЙ,
заступник Голови
Державної служби України
з етнополітики і свободи совісті**

національні меншини (спільноти) України» з міжнародними стандартами. При цьому вона висловила рекомендації щодо внесення додаткових змін до законів «Про національні меншини (спільноти) України», «Про забезпечення функціонування української мови як державної», «Про медіа», «Про освіту». На виконання цих рекомендацій 08.12.2023 р. було ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо врахування експертної оцінки Ради Європи та її органів стосовно прав національних меншин (спільнот) в окремих сферах».

У грудні 2023 р. відбулася зустріч Прем'єр-міністра України Д. Шмигала з керівниками громадських об'єднань національних меншин України, в ході якої обговорено питання взаємодії органів виконавчої влади з громадськістю, стан забезпечення прав нацменшин.

27 грудня 2024 р. в Офісі Президента України було проведено зустріч Президента України В. Зеленського з керівниками громадських об'єднань національних меншин України. За підсумками зустрічі Президенту було передано низку конкретних пропозицій щодо покращення стану забезпечення прав та інтересів нацменшин України під час війни. Наразі триває процес реалізації цих пропозицій з боку відповідних органів державної влади на доручення Президента. Того ж дня було ухвалено Указ

Європейська інтеграція України у сфері етнополітики та захисту прав національних меншин

Захист прав національних меншин України є одним із пріоритетів та критеріїв, перелічених у переговорних рамках вступу до Європейського Союзу, і його забезпечення є невід'ємною частиною процесу розширення ЄС. Україна дотримується цих пріоритетів і критеріїв, а також покращує, за рекомендаціями міжнародних інституцій, своє законодавство у сфері етнополітики.

У червні 2022 р. Єврокомісія, у зв'язку з набуттям Україною статусу кандидата в члени Євросоюзу, надала Україні сім ключових рекомендацій для збереження статусу кандидата та початку переговорів про вступ. Сьома рекомендація безпосередньо стосується питань національних меншин: «Завершення реформи законодавчої бази щодо захисту прав національних меншин згідно з рекомендаціями Європейської комісії Ради Європи «За демократію через право» (Венеційської комісії)».

Президента України № 883/2024 «Про впровадження національно-го свята – Дня міжнародної злагоди і культурного розмаїття». Це свято щорічно відзначають 21 травня.

У 2023–2024 рр. у сфері етнополітики та забезпечення прав національних меншин Кабінет Міністрів України ухвалив 11 підзаконних нормативно-правових актів, зокрема

- Розпорядження 12 травня 2023 р. «Про схвалення Концепції Державної цільової національно-культурної програми «Єдність у розмаїтті»»;

- Постанову 23 липня 2023 р. «Про внесення змін до Порядку проведення конкурсу з визначення програм, розроблених інститутами громадянського суспільства, для реалізації яких надається фінансова підтримка»;

- Постанову 22 серпня 2023 р. «Про внесення зміни до пункту 12 додатку до постанови Кабінету Міністрів України 11 жовтня 2016 р. № 710»;

- Розпорядження 26 вересня 2023 р. «Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми «Єдність у розмаїтті» на період до 2034 року»;

- Постанову 9 лютого 2024 р. «Про затвердження Методології використання мов національних меншин (спільнот) України в населених пунктах, в яких традиційно проживають особи, які належать

до національних меншин (спільнот) України, або в яких такі особи складають значну частину населення»;

- Постанову 13 лютого 2024 р. «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів з реалізації прав і свобод національних меншин (спільнот) та корінних народів України»;

- Постанову 4 березня 2024 р. «Про затвердження Порядку визначення переліку населених пунктів, в яких традиційно проживають особи, які належать до національних меншин (спільнот) України, або в яких такі особи складають значну частину населення»;

- Розпорядження 3 червня 2024 р. «Про внесення зміни у додаток 2 до Державної цільової національно-культурної програми «Єдність у розмаїтті» до 2034 р.»;

- Постанову 7 червня 2024 р. «Про затвердження переліку мов національних меншин (спільнот) та корінних народів України, яким загрожує зникнення»;

- Постанову 21 червня 2024 р. «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України 23 грудня 2015 р.» щодо зміни посадового складу Міжурядової українсько-німецької комісії із співробітництва у справах осіб німецького походження, які проживають в Україні;

- Постанову 6 червня 2023 р. «Про внесення змін до порядку, затверджених постановами Кабінету Міністрів України 7 травня 2014 р. і 25 березня 2015 р.»;

Затверджено п'ять наказів Державної служби України з етнополітики та свободи совісті (ДЕСС) щодо забезпечення прав національних меншин, а саме:

- Наказ 2 жовтня 2023 р. «Питання діяльності Ради громадських об'єднань національних меншин (спільнот) України»;

- Наказ 13 березня 2024 р. «Про визначення кількісного складу Ради громадських об'єднань національних меншин (спільнот) України»;

- Наказ 21 травня 2024 р. «Про затвердження Персонального складу Ради громадських об'єднань національних меншин (спільнот) України»;

- Наказ 2 лютого 2024 р. «Про затвердження Порядку утворення та функціонування Центру національних меншин (спільнот) України»;

- Оголошення ДЕСС 14 березня 2024 р. про початок відбору кандидатів до складу Ради громадських об'єднань національних меншин (спільнот) України.

Проведено 12 засідань Ради громадських об'єднань національних меншин (спільнот) України, яка функціонує з травня 2024 р. під егідою ДЕСС, зокрема: 31 травня 2024 р. – перше засідання з обранням керівного

складу; 24–25 вересня 2024 р. – друге засідання з обговоренням 15 проблемних питань для роботи з органами виконавчої влади. Упродовж наступних засідань обговорено важливі питання формування законодавчої бази України у сфері етнополітики, поточної і перспективної діяльності Ради, її реформування.

Підготовлено та затверджено проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Переліку населених пунктів, в яких традиційно проживають особи, які належать до національних меншин (спільнот) України, або в яких такі особи складають значну частину населення».

Розроблений законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про оренду державного та комунального майна» щодо оренди державного та комунального майна громадянськими об'єднаннями національних меншин та представницькими органами корінних народів України», на жаль, не отримав належної підтримки низки державних органів, жодних привілеїв національним меншинам в цій сфері не передбачено.

Зазначені вище нормативно-правові акти розроблялися ДЕСС прозоро, із залученням широких консультацій з громадськими об'єднаннями національних спільнот та зацікавлених органів державної влади.

Консультації з громадськими об'єднаннями національних меншин. Упродовж 2023–2024 рр. проведено понад 40 онлайн- та офлайн консультацій з громадськими об'єднаннями нацменшин, обласними військовими адміністраціями та чотири національні семінари, що стали засобом регулярної взаємодії з регіонами та підтримання актуальності питань прав меншин у процесі ухвалення політичних рішень. Значна кількість подібних консультацій відбулася і в наступні 2025 і 2026 роки.

У роботі з громадськими організаціями наголошено на участі у

Закінчення. Початок на с. 14

формуванні проєктів нормативно-правових актів, пов'язаних із переліком мов, яким загрожує зникнення, та визначенням територій компактного проживання меншин тощо. Ініціатива започаткування Дня міжнародної злагоди була винесена на обговорення в середовищі представників національних громад як відповідь на потребу в символічній жесті солідарності в умовах колективної протидії російській агресії. Серед інших практичних результатів – затвердження нормативно-правових актів, які створюють основу для реалізації політики на місцях: методологія використання мов меншин у населених пунктах, перелік мов, яким загрожує зникнення, порядок визначення території традиційного проживання меншин, а також нормативи щодо бюджетного фінансування заходів у цій сфері. Розроблено Порядок створення Центрів національних меншин, що передбачає появу нової інституційної платформи, акти, необхідні для функціонування Ради громадських об'єднань національних меншин тощо.

Проведено окремі масштабні Форуми грецької, польської, румунської, чеської, угорської та ромської громад, а також загальнонаціональний форум з міжетнічної політики, Перший конгрес корінних народів України, що створило комунікаційний простір для публічного артикулювання позицій національних спільнот стосовно ключових напрямів державної етнополітики. Широкий комплексний підхід до організації цих заходів дозволив об'єднати широкі кола як представників громад, так і фахівців з державних і недержавних структур.

У 2024 р. забезпечено функціонування процедури відбору та затвердження складу Ради громадських об'єднань національних меншин (спільнот) України, сприяння проведенню її регулярних засідань. Проведено шість засідань Робочої групи з розроблення правопису кримськотатарської мови, фіналізовано текст проєкту та здійснено його

доопрацювання з урахуванням пропозицій Національної комісії з розвитку кримськотатарської мови. Зазначений правопис на основі латинської графіки був ухвалений розпорядженням Уряду України і виданий.

У 2025 р. проведено засідання Експертної ради ДЕСС з розгляду законодавчих ініціатив у сфері мов, що перебувають під загрозою зникнення. Створено та проведено близько десяти засідань Робочої групи експертів з відродження та розвитку цих мов. Влітку 2026 р. відповідну Стратегію збереження і розвитку мов, яким загрожує знищення, разом з операційним планом її реалізації буде ухвалено Урядом. Фактично вона складається з восьми окремих стратегій та восьми операційних планів по кожній із загрозених мов, окрім кримськотатарської, для якої вже існує окрема стратегія та Операційний план її реалізації.

Упродовж 2026 року на засіданнях Експертної та Громадської рад, а також Ради громадських об'єднань національних меншин при ДЕСС розглядалися законопроєкти відповідно до деяких пунктів Плану заходів із захисту прав національних меншин.

Звітвання про виконання Україною взятих зобов'язань стосовно імплементації положень міжнародних договорів. У квітні 2024 р. до Секретаріату РС було надіслано П'яту періодичну доповідь України про виконання Європейської хартії регіональних мов або мов меншин.

Шосту періодичну доповідь про виконання Рамкової конвенції про захист національних меншин (FCNM), яка охоплює 2021–I квартал 2024 рр., у січні 2025 р. подано до Консультативного комітету РЄ, що є частиною періодичного моніторингу України в цій сфері з боку Ради Європи.

Розпочато роботу з відновлення діяльності чотирьох міжурядових комісій, зокрема оновлено посадовий склад Міжурядової українсько-німецької комісії з питань німецької меншини, що проживає в Україні (постанова КМУ від 21 червня 2024 р.), а

9 жовтня 2025 р. у Берліні було проведено 12-те засідання цієї Комісії. Затверджено новий посадовий склад Української частини Двосторонньої українсько-словацької комісії з питань національних меншин, освіти і культури (постанова КМУ від 18 березня 2025 р.). У поточному році триває обговорення відновлення роботи аналогічних двосторонніх українсько-румунської та українсько-угорської комісії.

Міжнародна діяльність у межах реалізації **Національної Стратегії забезпечення прав ромів до 2030 р.** включала участь у проєктах Ради Європи, ОБСЄ, ЮНЕСКО, а також переговори в Брюсселі та конференції в Берліні та Варшаві. Участь у цих форматах мала наголос на висвітленні стану виконання зобов'язань України в частині захисту прав меншин, зокрема ромів, та підтримки інституційних змін, орієнтованих на імплементацію стандартів ЄС. У період з 2023 р. до цього часу організовано й проведено близько 50 міжнародних та всеукраїнських громадських заходів, присвячених ромській проблематиці.

Діяльність на треку європейської інтеграції. Підготовлено презентації та письмові матеріали для двосторонніх зустрічей з Європейською Комісією за розділом 23 переговорного процесу щодо вступу України до ЄС – «Судова влада та основоположні права». Відбулися скринінгові зустрічі з делегацією Європейської Комісії у вересні 2024 року, в ході яких обговорено питання свободи совісті, протидії расизму й ксенофобії, недискримінації, забезпечення прав національних меншин, зокрема ромів.

Представлено доповіді щодо відповідності національного законодавства стандартам ЄС, реалізації національної культурної Програми «Єдність у розмаїтті», участі в міжурядових комісіях та виконання міжнародних зобов'язань. 17-19 вересня 2024 р. було завершено скринінг за розділом 23 у Брюсселі та розпочато роботу над рекомендаціями Єврокомісії щодо заповнення

деяких прогалів в українському законодавстві. Підготовлено підсумкову доповідь щодо відповідності законодавства України зобутку ЄС.

Після завершення скринінгу Уряд України розпочав консультації щодо розроблення Дорожньої карти приведення українського законодавства у відповідність до законодавства Євросоюзу у сфері «Верховенство права», зокрема, в частині свободи совісті, свободи релігії, протидії дискримінації, протидії мові ворожнечі, злочинності на ґрунті ненависті, ромської проблематики та прав нацменшин.

27 листопада та 2 грудня 2024 р. відбулися перші раунди консультацій з Європейською Комісією стосовно змісту Дорожньої карти, опрацьовано відповідні зауваження. Після попереднього схвалення Дорожньої карти з боку Єврокомісії та погодження з зацікавленими органами влади її затверджено на національному рівні у травні 2025 р., у формі Розпорядження Уряду України з наступним погодженням з боку Єврокомісії та державами – членами ЄС.

Окремим додатком до Дорожньої карти є План заходів щодо захисту прав національних меншин до 2027 р. План заходів, як і Дорожня карта, є стратегічними документами в межах переговорного процесу України щодо членства в ЄС. План заходів враховує положення Переговорної рамки ЄС (пункти 39 і 40) та результати скринінгу законодавства України за розділом 23.

План заходів охоплює такі цілі:

- зміцнення інституційної спроможності щодо захисту прав національних меншин;
- оновлення нормативно-правової бази щодо захисту від дискримінації та мови ворожнечі;
- створення методології моніторингу мови ворожнечі;
- інклюзивне представництво меншин у владі;
- забезпечення мовної та освітньої ідентичності;
- подолання наслідків війни у регіонах із значною присутністю меншин.

Василь ТКАЧЕНКО,
головний науковий співробітник
Інституту всесвітньої історії НАН України,
доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України

У чому суть «нового імпульсу»

За чотири роки війни українці вже почували чимало заяв про «глибоке занепокоєння» з приводу війни проти України, розв'язаної Росією. Щоправда, і тут треба віддати належне, з боку ряду держав ці заяви були підкріплені значними надходженнями фінансів та озброєння до України. Однак монолітної єдності з боку західних союзників тривалий час все ще не було досягнуто, що дозволяло кремлівському диктатору Путіну маневрувати й вносити розлад в ряди антивоєнної коаліції. Взяти хоча б за приклад зустріч Трампа і Путіна на червоній доріжці в Анкориджі 15 серпня 2025 року.

Нинішня ж злоба дня, за словами канцлера Німеччини **Фрідріха Мерца**, полягає в тому, що «це перший випадок з часу вступу на посаду президента Трампа, коли ми опублікували спільну декларацію на саміті G7 та дійшли згоди щодо головних питань зовнішньої політики та політики безпеки нашого часу. Я вважаю це справжнім успіхом».

За результатами зобов'язань, які Україна отримала від G7 у сфері оборони та енергетичної стійкості, президент України **Володимир Зеленський** заявив: «Наша глобальна єдність справді зменшує можливості Росії продовжувати цю божевільну та злочинну агресію проти України. Дякуємо всім, хто нам допомагає».

Назагал, головним дипломатичним результатом для Європи в контексті безпеки, судячи з усього, стало те, що країни

G7: підсумки

З 15 по 17 червня відбулася чергова зустріч (саміт) лідерів «Великої сімки» (G7) у курортному місті Евіан (Евіан-ле-Бен, Франція). Учасники зобов'язалися посилити протиповітряну оборону України та посилити тиск на воєнну економіку Москви, зокрема шляхом посилення санкцій проти російського нафтогазового сектору. Що найголовніше, у заяві, опублікованій у середу 17 червня було зазначено: «Ми, лідери країн Великої сімки, єдині у нашій непохитній підтримці України у захисті її свободи, суверенітету та територіальної цілісності».

Така заява про захист «свободи, суверенітету та територіальної цілісності» України з боку Франції, Німеччини, Великої Британії, Сполучених Штатів, Італії, Японії та Канади багато важить. До того ж, коли лідери провідних держав світу ще й запевнили: «Щоб підтримати та пришвидшити цей новий імпульс, ми погоджуємося збільшити постачання потужностей протиповітряної оборони, додаткових систем та перехоплювачів, а також засобів далекого радіусу дії».

G7, включно з США, узгодили врешті-решт жорстку спільну позицію щодо України. На думку учасників саміту, вдалося досягти позитивну зміну позиції з боку Сполучених Штатів та особисто президента США Дональда Трампа. Зокрема йшлося про те, що президент США став більш реалістичним щодо оцінки ситуації на полі бою. Так, прем'єр-міністр Канади **Марк Карні** вважає: «На нашу думку, існує позиція, яка є жорсткішою щодо Росії та більш реалістичною щодо ситуації на місці війни».

Відбулася зміна позиції?

Ще на початку червня щодо позиції США були серйозні сумніви. Так, знана у світі американська журналістка й письменниця **Енн Еплбаум**, з притаманною їй принциповістю і прямою висловлювала сумнів щодо наявності на Заході чіткого бачення відносин у сфері глобальної безпеки, та тої архітектури безпеки, яку ми могли б мати у майбутньому в Європі: «Я не думаю, що тут уже є реальна ясність, частково тому, що досі неясно, що насправді думають Сполучені Штати про цей регіон. І у нас є президент США, який насправді не має стратегії, не має чітких цілей, тому це важко зрозуміти». На думку дослідниці, Україна нині перебуває на дуже цікавому переломному етапі, коли у світовому політикумі погляди на Україну та зовнішній світ починають змінюватися. Частково це сталося завдяки неймовірному успіху України у сфері військових технологій та дронів, а також не в останню чергу тому, що Збройні Сили

України вже декілька місяців стримують росіян на лінії фронту. Яскравий приклад тому: коли почалася війна в Ірані, країни Перської затоки першими звернулися до України на предмет допомоги з перехоплення дронів. Звідси, наголошує Енн Еплбаум, випливає висновок: все це «раптом зробило Україну не просто бідною країною, якій ми маємо допомагати, а постачальником безпеки, не лише її споживачем. І я вважаю, що це дуже змінило сприйняття».

Піднесення значимості фактору України в системі світової безпеки позначилося на риториці президента США **Дональда Трампа**. Ще рік тому, 28 лютого 2025 року, в Овальному кабінеті він декларував, що в Україні немає на руках «козирних карт» у протистоянні з Росією. А нині сталися принципові зміни. Саме на цьому наголошує колишній співробітник ООН (1994-2014), а нині шеф-редактор видання *Kyiv Post* **Богдан Нагайло**. За його словами, перша причина «полягає в тому, що Україна довела наявність власних «карт» і не розраховувала на критичну підтримку США в останній момент. Водночас Київ розробив озброєння, здатне завдавати глибоких і ефективних ударів по території Росії».

Другою причиною Нагайло називає консолідацію міжнародної коаліції на підтримку України та одночасну ізоляцію Трампа на зовнішньополітичному тлі. Третя причина, на його думку, «є фрустрація Трампа через війну з Іраном».

Для пересічного читача пояснюю, що

під терміном «фрустрація» треба розуміти емоційний стан розчарування, тривоги та безсилля, який виникає, коли людина зіштовхується з непереборними перешкодами на шляху до своєї мети. Простими словами, це відчуття «облому», коли реальність не відповідає нашим очікуванням. Слід застерегти, що не завжди цей стан фрустрації є негативним: він може стати потужним мотиватором для пошуку нових шляхів, зміни стратегії. Доводиться сподіватися, що саме цим шляхом піде Дональд Трамп.

Четвертий фактор – варварське бомбардування Москви по Києву, зокрема по Успенському собору. Навряд чи після цього адекватні політики світу забажають ще раз «заглянути Путіну в очі». П'ятий фактор – Трамп змушений реагувати на настрої американських виборців. Наразі соціологічні опитування фіксують падіння рейтингів Трампа.

Усі ці п'ять факторів, резюмує Нагайло, «чинять тиск на Трампа». Однак висновок дипломата звучить не надто оптимістично: «Союзники Києва хочуть, щоб Сполучені Штати приєдналися до їхньої стратегії максимального тиску на Росію. Незрозуміло, чи підтримує це Трамп».

«Приваблювання» Трампа

Трамп завжди був непередбачуваним, що викликало почуття збентеження як у супротивників, так і в союзників США. Однак саміт G7 повинен був дати відповідь на принципове запитання: чи стратегія США стає все більш релевантною європейській, а чи американські посадовці й далі «заглядатимуть в очі» кремлівському диктатору?

Тим часом поведінка Трампа була й залишалася незбагненою. По-перше, він прийшов на сесію саміту G7 із запізненням майже на годину. По-друге, на шляху до свого місця він жартував кинув іншим лідерам: «Я тут бос». У відповідь на цей жарт європейські лідери та інші учасники зустрічі стримано розсміялися.

Чим можна було пояснити і розрядити таку доволі сумнівну ситуацію? Треба віддати належне європейській дипломатії: епізод був сприйнятий присутніми як такий собі невимушений жарт. Власне, цю глузливу заяву Трампа, що він тут «найстарший», європейці по суті проігнорували. Після цього Трамп спокійно сів поряд

з президентом Франції Еммануелем Макроном та прем'єр-міністром Великої Британії Кіром Стармером. Трамп був задоволений собою. На полях саміту він підписав меморандум про взаєморозуміння з Іраном для відновлення вільного проходу через Ормузьку протоку. Європейські лідери у фінальному комюніке тричі привітали Трампа з досягненням домовленості із Іраном. Трамп почувався триумфатором.

Коли під час прес-конференції настирливий журналіст запитав у **Еммануеля Макрона**: а чи варто було докладати стільки зусиль заради Трампа, Макрон із роздратуванням відповів, що досяг результатів лиш завдяки тому, що послідовно відстоював свої принципи. А для Європи головним дипломатичним результатом у сфері безпеки стало те, що країни G7, включно з США, узгодили жорстку спільну позицію щодо України. Отже, ввічлива стриманість була варта того, щоб зарадити вирішенню невідкладних проблем.

І дійсно – режисером усієї дипломатичної «вистави» був саме президент Франції Еммануель Макрон. Як хазяїн саміту він ретельно продумав про перебіг зустрічі й про те, як гнучко впливати на непередбачуваного американського лідера. Зокрема під час вечері лідерів G7 у понеділок 15 червня Макрон координував позицію інших учасників саміту. Вони свідомо формували аргументи таким чином, щоб вони відповідали чорно-білому баченню світової політики, притаманної Трампу. Так, наприклад, вони постійно представляли Україну переможцем, а Росію – стороною, що програє. Головна думка полягала в тому, що ослаблена Москва дедалі більше нервує та завдає хаотичних ударів.

І ця тактика «приваблювання» Трампа принесла зримі результати: країни G7, включно з США, підтримали посилення санкцій проти Росії та підтвердили «непохитну підтримку» України, пообіцявши нові оборонні можливості та відзначивши «новий імпульс» на полі бою. Втім, всі ці результати – поки що наслідок «ввічливої» європейської дипломатії. Однак серед європейських союзників США все ще не вщухає побоювання, що всі оці досягнення можуть виявитися нетривалими через непередбачуваність

Трампа. Адже нема жодних гарантій, що всі досягнення дипломатії Макрона не будуть зруйновані одним телефонним дзвінком між Трампом і хазяїном Кремля Володимиром Путіним.

Наскільки підтримка є «непохитною»?

Що з приводу позиції Трампа думає Еммануель Макрон? У своєму інтерв'ю для FranceTV президент Франції заявив, що раніше американський лідер Дональд Трамп вважав, що Україна зазнає поразки у війні, а тому наполягав на якнайшвидшому досягненні мирної угоди. Втім, спочатку все пішло не за планом Білого Дому.

Як відомо, головним підсумком зустрічі Володимира Зеленського та Дональда Трампа в Овальному кабінеті 28 лютого 2025 року стала відсутність єдиної позиції щодо умов припинення війни. Зокрема між лідерами виникли гострі розбіжності щодо бачення майбутнього окупованих територій та формату майбутніх мирних переговорів. Президент Зеленський наголосив, що Україна не відмовиться від своїх територій. Водночас Дональд Трамп демонстрував рішучу налаштованість на швидке припинення бойових дій, спираючись на власне бачення проблеми. Що більше – Трамп висловлював намір самостійно проводити переговори з Росією, що також викликало заперечення з боку української делегації.

Макрон в інтерв'ю зазначив, що все-таки відбулася зустріч Трампа з Путіним 15 серпня 2025 року в Анкориджі, за підсумками якої Україні пропонувалося передати території, які Росія ще навіть не захопила. Згодом делегація європейських лідерів вирушила до Вашингтона та зазначила, що подібні кроки щодо України неможливі. Далі Макрон зауважив: «З того часу було пройдено величезний шлях. І цей шлях – насамперед **перемога українців**, їхні здібності та їхня переконливість. Президент Трамп побачив, що все, що йому говорили – українці впадуть, не переживуть зиму – виявилось неправдою. Він побачив, що перед ним – мужні, винахідливі люди, яких він поважає».

Важко сказати, наскільки характеристика Макрона щодо зрушень у свідомості Трампа відповідає реальності. Можливо,

що такі зрушення і є, але наскільки вони глибоко мотивовані – покаже лише час. За повідомленням Clash Report – популярного, хоча іноді й надто сенсаційного медіапроєкту – голова Білого Дому зауважив, що в Україні справи «йдуть непогано»: «Росія – велика країна, з величезними, як ви знаєте, набагато більшими збройними силами, але в них [українців] справи йдуть непогано. Вони тримаються». І додав, що Україна має чудове озброєння, зокрема завдяки США, і вона «справляється досить добре».

Судячи з усього, більш зважену характеристику щодо зрушення у свідомості Трампа дає видання Politico: «Підхід Трампа залишається глибоко бізнесовим... Президент США запропонував європейським лідерам своєрідну угоду: Вашингтон готовий повноцінно підтримати Україну та посилити санкційний тиск на РФ, але натомість вимагає від ЄС практичної допомоги на Близькому Сході». Йдеться про залучення європейських ресурсів (зокрема військово-морських) до розмінування та патрулювання Ормузької протоки, яка щойно була розблокована завдяки американо-іранському меморандуму. Для Трампа було важливо розділити тягар безпеки світового судноплавства з Європою, і Україна тут стала потужним аргументом у цих торгах.

Попри готовність тиснути на РФ економічно, Трамп старанно зберігає за собою роль нейтрального миротворця. Під час зустрічі з прем'єром Індії **Нарендрою Моді** американський президент категорично відмовився відповідати на запитання журналістів про те, чи несе Володимир Путін більшу відповідальність за продовження війни: «Я не хочу коментувати, бо намагаюся вирішити цю справу, а це не полегшує завдання».

Отже, червневий саміт G7 у французькому Евіані став майданчиком для суттєвої зміни риторики Вашингтона щодо російсько-української війни. І це важливо, але лише час покаже, чим реальним закінчиться європейська дипломатія щодо України. Що вже говорити про позицію США? Адже президент США відзначив, що «зосередиться на припиненні війни в Україні, але подивиться, чи вдасться це зробити».

Як кажуть в народі – в добрий час.

Дев'ятий ОСКАР фахової передвищої і професійної освіти

Закінчення. Початок на с. 2

роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Також доповідачами заходу стали керівники закладів фахової передвищої освіти та педагогічні працівники, зокрема ВСП «Верхньодніпровський фаховий коледж Дніпровського державно-економічного університету», ВСП «Оріхівський фаховий коледж Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного», ВСП «Аграрно-економічний фаховий коледж Полтавського державного аграрного університету», ВСП «Глухівський агротехнічний фаховий коледж Сумського національного аграрного університету», Криворізький фаховий коледж торгівлі та готельно-ресторанного бізнесу, Вентспільський технікум (Латвійська Республіка), Заклад професійної (професійно-технічної) освіти «Катюжанський професійний коледж», Державний навчальний заклад «Запорізьке вище професійне училище».

Незмінними модераторами заходу були **Тетяна Іщенко**, директор Науково-методичного центру вищої та фахової передвищої освіти, та **Нелля Ничкало**, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України.

У межах проведення конференції традиційно відбулося нагородження переможців Всеукраїнського конкурсу «Педагогічний ОСКАР», який цього року успішно відзначив свій дев'ятий сезон. Цей престижний захід проводиться відповідно до Меморандуму між Національною академією педагогічних наук України і Державною установою «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти». Цю найвищу нагороду педагогічним працівникам із 18 закладів фахової передвищої освіти особисто вручив президент НАПН України Василь Кремень.

Конкурс впевнено утвердився як один із головних майданчиків для визнання та

підтримки інновацій у вітчизняній системі освіти. Він є не просто інструментом оцінювання методичних розробок, а справжнім зрізом найсучасніших освітніх трендів. Головна місія цього проєкту полягає в тому, щоб знаходити, підтримувати та масштабувати унікальні педагогічні практики, які трансформують навчання вже зараз. За дев'ять років проведення Всеукраїнського конкурсу «Педагогічний ОСКАР» участь у ньому взяли понад **3 тис.** педагогів з понад 200 закладів фахової передвищої освіти. Загалом представлено близько **9 тис.** конкурсних робіт.

У червні Науково-методичний центр ВФПО за традицією організував та провів цикл вебінарів «Школа педагогічної майстерності». Тематичні зустрічі стали своєрідним майданчиком для презентації унікальних напрацювань переможців Всеукраїнського конкурсу «Педагогічний ОСКАР – 2026». Кращі освітяни країни детально презентували свій досвід створення інноваційних методичних матеріалів у розрізі конкурсних номінацій.

З метою ефективного промоції та масштабування передового досвіду, Науково-методичний центр ВФПО щороку формує віртуальну виставку робіт переможців. Вона слугує надійним інтерактивним орієнтиром та джерелом натхнення для всіх творчих і прогресивних педагогів України.

«Педагогічний ОСКАР – 2026» вкотре довів, що українська фахова передвища освіта впевнено тримає стрій та миттєво реагує на виклики часу. Дякуємо кожному учаснику за високу майстерність, а переможцям – за орієнтири, що задають вектор розвитку для всієї освітньої галузі.

Тетяна ОЛЬХОВИК,
секретар оргкомітету конкурсу,
завідувач відділу
освітніх інновацій,
Інна РОЩЕНКО,
методист відділу
освітніх інновацій
Науково-методичного
центру ВФПО

Олександр МІХНО,
директор Педагогічного
музею України,
доктор педагогічних наук,
старший науковий
співробітник ДНПБ України
імені В.О.Сухомлинського

100 років від дня народження Анатолія Базилевича (1926–2005), художника-графіка, ілюстратора книжкових видань

Народився 7 червня 1926 у Жмеринці на Вінниччині в родині інженера. У 1933 разом із батьками переїхав до Маріуполя, де, навчаючись у школі, відвідував художній гурток у Будинку піонерів. Це стало визначальним для формування його творчих зацікавлень. У роки Другої світової війни вивезений на примусові роботи до Німеччини. Після повернення у 1945 до Маріуполя працював художником-оформлювачем на заводі, водночас завершуючи навчання у вечірній школі.

У 1947–53 навчався у Харківському художньому інституті, де здобув фахову підготовку з графіки. Від 1953 мешкав у Києві, співпрацював із провідними українськими видавництвами, що спеціалізувалися, зокрема, на випуску навчальної та художньої літератури. З 1956 – член Спілки

Червень 2026. Постаті

художників України. Основною сферою діяльності Базилевича стала книжкова графіка, яка набула виразного педагогічного звучання. Його ілюстрації до творів української класики – І. Котляревського, І. Нечуя-Левицького, Т. Шевченка, Марка Вовчка, а також до народних казок – є прикладом органічного поєднання мистецтва й педагогіки, де візуальний образ стає засобом пізнання літератури, спрямовуючи розуміння змісту, характерів і культурного контексту.

Вершина творчості митця – художнє оформлення «Енеїди» І. Котляревського. Книга вийшла друком у 1968 в київському видавництві «Дніпро» накладом у **5 тис.** примірників, який був розкуплений митцем. Секретом такого успіху були вишукана обкладинка та понад 130 контурних малюнків, підсвічених кольором. Ілюстрації Базилевича яскраві, деталізовані, динамічні, часто з елементами гумору, бурлеску та еротизму. Художник вдало передав психологічний стан героїв, їхнє гостре почуття гумору, філософсько-іронічне ставлення українського народу до невідворотних, а часом і трагічних подій життя. Поєднавши античність, українське бароко та козацький міф, митець створив новий архетип козака – образ, що з часом став майже канонічним. Утім, не всі ілюстрації були прийнятні для радянської цензури. 15 ілюстрацій еротичного характеру часто вилучали з видань. Як і зображення Нептуна із золотим тризубом, яке трактували як «буржуазно-націоналістичний» символ. «Енеїду» ілюстрували багато українських художників, але саме версія Базилевича стала найпопулярнішою: книгу перевидавали 17 разів! Над ілюстраціями він працював майже десять років і за цю роботу отримав звання «Заслужений

діяч мистецтв УРСР». В історії української книжкової графіки ХХ століття це видання «Енеїди» по праву вважають одним із найкращих.

Не менш вагомими є ілюстрації Базилевича до «Кайдашевої сім'ї» Нечуя-Левицького (1980), де художник тонко передав соціально-побутові та психологічні нюанси твору. Працював також у галузі станкової графіки та монументального мистецтва, брав участь у численних виставках. Його твори зберігаються в провідних музеях України.

Помер 30 червня 2005 у Києві. Похований на Байковому цвинтарі.

140 років від дня народження Костянтина Широцького (1886–1919), історика українського мистецтва, педагога

Народився 7 червня 1886 у с. Покровське на Кіровоградщині в сім'ї священика. Навчався в місцевій церковнопарафіяльній школі, у Тульчинському духовному училищі, Подільській духовній семінарії, Кам'янець-Подільській мистецько-промисловій школі. Закінчив Археологічний інститут в Санкт-Петербурзі (1911) та історико-філологічний факультет Петербурзького університету (1912). 1915–17 читав курс історії старого київського і галицького мистецтва як приват-доцент Петроградського університету. Один із фундаторів видавничого товариства «Друкар» (1916). 1917 узяв участь в організації генерального секретарства освіти

Української Центральної Ради, згодом – міністерства народної освіти УНР, де завідував художньо-промисловим відділом, потім – секцією охорони пам'яток старовини і мистецтва. Наприкінці 1917 читав лекції з мистецтва в Українському народному університеті в Києві.

У журналі «Вільна українська школа» (1917, № 3-4) опублікував статтю «Про Академію Мистецтв», у якій розкрив сутність новоствореного закладу як фундаменту національної культури. Гостро критикував попередню систему (зокрема Петербурзьку академію), що, на його думку, перетворювала талановитих українців на «ремісників» із «чужою зросійщеною душею», відриваючи їх від рідної стихії. Головним завданням Академії бачив підготовку «добрих учителів мистецтва» для початкових і середніх шкіл, що мало забезпечити «графічну освіту та естетичне виховання» для всього народу, а не лише для обраних. Педагогічний ідеал Широцького – відмова від «сухих академічних дисциплін», що «засушують молоді здібності». Замість них він пропонував живу творчу працю в майстернях із вільним переходом між викладачами, що стимулює самовираження студента. Розглядав художню освіту як прагматичний інструмент: через розвиток артистичних промислів і «національну артистичну течію» підняти добробут народу та відбудувати поруйновані війною міста й села. Ця теоретична праця К. Широцького корелювала з його практичною діяльністю. У цей же період він входив до складу лекторів Педагогічної Академії, де викладав історію українського мистецтва разом із С. Русовою (методика географії), І. Огієнком (історія мови), О. Дорошкевичем (методика літератури) та іншими видатними вченими.

Влітку 1918 обраний екстраординарним професором Кам'янець-Подільського

українського державного університету, планував викладати там два окремих курси – історію класичного мистецтва та українське мистецтво великокнязівської доби, з метою популяризації національних культурних надбань. Проте університетський лікар після огляду хворого професора поставив 32-річному К. Широцькому безутішний діагноз – туберкульоз кишково-шлункового тракту, а це означало повну втрату можливості працювати.

Помер 13 вересня 1919 у будинку батька у с. Білоусівка на Вінниччині. 28 вересня 1919 Рада професорів Кам'янець-Подільського державного українського університету провела прилюдне урочисте засідання, присвячене пам'яті Костянтина Широцького.

50 років із дня народження Валерія Романовського (1976–2023), історика, пам'яткознавця, педагога, військовослужбовця, учасника російсько-української війни

Народився 26 червня 1976 у Харкові. Навчався у харківській школі № 6, здобув середню спеціальну освіту в Харківському педагогічному училищі. Закінчив із відзнакою Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди за спеціальністю «Українська мова і література та історія» (1998), там само продовжив навчання в аспірантурі на кафедрі історії України (1998–2001). У 2007 захистив дисертацію «Розвиток пам'яткознавства на Харківщині у XIX – на початку XX століття». Впродовж

семи років викладав у середній школі. У 2003–05 завідував експозиційним відділом Харківського приватного музею міської садиби; у 2006–07 – відділом зводу пам'яток Харківського науково-методичного центру культурної спадщини. У 2007–22 (з перервами, пов'язаними зі службою в ЗСУ) викладав історію української та світової культури у Харківській державній академії культури, обіймаючи посаду старшого викладача, згодом доцента кафедри культурології.

Автор статей з пам'яткоохоронних питань, численних наукових публікацій, присвячених невідомим та маловідомим сторінкам культурної історії Харкова, Слобожанщини, статей і коментарів до історичних документальних пам'яток України, пам'яток друку та української історіографії, художньої літератури та мемуаристики. Серед дослідницьких здобутків останніх років – праці з історії української середньої та вищої освіти початку XX ст.: «Українська освіта в Харкові в 1917–1919 роках» (2018), «Гімназійна наука та вчителі Юрія Шевельова (1917–1919 рр.)» (2019). Наукова спадщина В. Романовського становить понад 70 опублікованих праць.

У 2014 добровольцем пішов у ЗСУ. Служив рядовим на Луганщині у 2014–15. Демобілізований у 2015. 25 лютого 2022 пішов на фронт у складі Сил територіальної оборони, проходив службу на посаді старшого стрільця-кулеметника. Навіть під час перебування на фронті не припиняв наукової діяльності. 17 червня 2022 відбулася наукова конференція «Традиційна культура в умовах глобалізації: виклики війни». В. Романовський подав тему і навіть вийшов на відеозв'язок. Встиг сказати лише кілька речень про те, що вивчає символічні обереги покинутих старих українських хат як

етнограф-польовик – і зв'язок обірвався.

Наприкінці серпня 2022 важко поранений на Куп'янському напрямку. Помер 16 січня 2023. Похований з військовими почестями на Алеї Героїв 18-го кладовища Харкова 20 січня 2023. Ім'ям Валерія Романовського у 2024 названа вулиця у Харкові.

280 років від дня народження Йоахіма Кампе (Joachim Campe; 1746–1818), німецького педагога, дитячого письменника

Народився 29 червня 1746 в селищі Дінсен у Нижній Саксонії (Німеччина) у родині ремісника. Його дитинство пройшло в атмосфері суворой праці та лютеранської побожності, що згодом суттєво вплинуло на його педагогічні погляди. Після навчання у школі Кампе, отримавши стипендію, вступив до Гельмштедтського університету, де вивчав протестантське богослов'я. Згодом продовжив студії в університеті Галле – одному з центрів німецького Просвітництва. У 1770-х переїхав до Берліна, де працював домашнім вихователем у родині Вільгельма фон Гумбольдта – майбутнього вченого та реформатора освіти. Цей період став важливим для його педагогічної практики: він безпосередньо працював із дітьми з аристократичних родин і формував власне бачення виховання як поєднання розумового розвитку, моральності та практичного досвіду.

З 1777 був учителем і директором відомого Філантропіну в Дессау – одного з найвпливовіших експериментальних

навчальних закладів епохи Просвітництва, заснованого на ідеях Йоганна Базедова. Тут він послідовно реалізовував принцип навчання через практику, наполягаючи, що дитина має пізнавати світ не лише через книжку, а й безпосередньо – під час спостережень природи, прогулянок і простих практичних занять. У 1786–87 заснував власний приватний навчальний заклад поблизу Гамбурга, а також відкрив видавництво (1787), яке спеціалізувалося на навчальній та дитячій літературі. Саме видавнича діяльність зробила його ім'я широко відомим у Європі.

Найбільшу славу Кампе принесла адаптація роману Даниеля Дефо «Робінзон Крузо» під назвою «Robinson der Jüngere» («Молодший Робінзон», 1779–80). Ця версія була спеціально перероблена для дітей і стала одним із найпопулярніших дитячих творів кінця XVIII – початку XIX століття. Вона витримала десятки перевидань і перекладів, формуючи жанр дидактичної пригодницької літератури для юнацтва.

Кампе створив цілу серію навчально-виховних книг для різних вікових груп: від абеток і перших читанок до морально-дидактичних оповідань і «подорожніх» книг. Серед його відомих праць – «Теофрон, або досвідчений порадник для недосвідченої молоді» (1783), де він подавав поради молоді щодо поведінки в суспільстві, освіти та самовиховання. Також він редагував і видавав багатотомні збірки для дітей і підлітків, що стали своєрідною «дитячою енциклопедією» доби Просвітництва. Кампе вважав дитячу книгу не просто засобом навчання, а інструментом морального формування особистості. Він одним із перших системно звернувся до ідеї вікової адресності дитячої літератури: різні тексти для різного віку, з поступовим ускладненням змісту.

Помер 22 жовтня 1818 в Брауншвейзі.

Voice of Peace through Values and Unity

Міжнародна громадська відзнака – українському вченому

Професор кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи ННІМП ДЗВО «Університет менеджменту освіти», доктор педагогічних наук, професор **Ірина Сіданіч** взяла участь у II Міжнародному волонтерському саміті «Єдність», що відбувся в Мілані (Італія) 18 червня. Подія об'єднала представників дипломатичних місій, міжнародних організацій, волонтерів, підприємців та громадських діячів з різних країн світу навколо спільних цінностей – миру, солідарності, взаємної підтримки та співпраці.

Йшлося про зміцнення міжнародної солідарності та консолідацію зусиль міжнародної спільноти на підтримку України в умовах російської агресії, що триває.

Організаторами саміту з української сторони виступили Міжнародна молодіжна академія європейської дипломатії, Міжнародний інститут жіночої народної дипломатії України в Бельгії, Міжфракційне депутатське

об'єднання «Підтримка волонтерського руху» у Верховній Раді України та МФО «Захист поранених, учасників і ветеранів війни та членів їх сімей».

У межах заходу відбулися панельні дискусії щодо розвитку волонтерського руху як чинника громадської стійкості, міжнародної гуманітарної дипломатії, діяльності української діаспори за кордоном, підтримки дітей, жінок, військових, ветеранів та внутрішньо переміщених осіб. Значну увагу було приділено питанням розвитку молодіжних ініціатив, міжкультурного діалогу та формування партнерських зв'язків між Україною та країнами Європи.

Окремими подіями саміту стали зустрічі міжнародних учасників у Мілані та Римі, участь у заходах у Ватикані, відкриття дитячої виставки «Діти проти війни» та урочисті події, присвячені відзначенню волонтерських ініціатив.

21 червня у місті Кардано-аль-Кампо (Італія) відбулася п'ята церемонія вручення щорічної Міжнародної премії «Голос Миру: через цінності

та об'єднання», заснованої Міжнародним інститутом жіночої народної дипломатії України.

Цього року до Інституту надійшло понад 500 заявок із різних країн світу. Професійна команда амбасадорів Інституту зі 45 країн спільно з міжнародним журі під головуванням пані **Аліни Сусак** провела ретельний відбір і визначила 65 лауреатів, діяльність яких сприяє утвердженню миру, розвитку міжнародного співробітництва, гуманітарних ініціатив, суспільного діалогу та єдності.

Серед лауреатів премії – Ірина Сіданіч, яку відзначено в номінації Influential Person in Education, Science, Arts, Culture and Sports / «Впливова особа в освіті, науці, мистецтві, культурі та спорті». Ця міжнародна відзнака стала визнанням багаторічної науково-педагогічної, просвітницької та громадської діяльності науково-педагогічного працівника Університету менеджменту освіти, її вагомого внеску в утвердження духовно-моральних цінностей, формування культури миру, взаємоповаги, людяності та відповідальності.

Її професійна діяльність спрямована на поєднання академічної науки, практичного освітнього досвіду та суспільно значущих ініціатив, що особливо важливо в умовах воєнного часу та потреби у збереженні духовної стійкості українського суспільства.

Юрій ШЕРЕМЕТА,
«ОІС»

Інститут вищої освіти НАПН України оголошує конкурс на посади

у відділ дослідницької
діяльності університетів:

- старший науковий співробітник (1,0) – доктор наук або доктор філософії /кандидат наук;
 - науковий співробітник (0,5) – доктор філософії /кандидат наук /магістр (не менше п'яти років досвіду роботи);
- Строк подавання заяв – 30 календарних днів з дня оприлюднення оголошення.

Вимоги до претендента:
1) письмова заява на ім'я керівника про участь у конкурсі, написана власноруч; 2) копія документа, що засвідчує особу; 3) заповнена особова картка (встановленого зразка); 4) автобіографія; 5) копія трудової книжки (за наявності); 6) копія документів про вищу освіту, підвищення кваліфікації, присудження наукового ступеня, присвоєння вченого звання, військового квитка (для військовослужбовців або військовозобов'язаних); 7) перелік наукових праць за останні п'ять років, опублікованих у вітчизняних та/або іноземних (міжнародних) рецензованих фахових виданнях; у наукових виданнях інших держав, зокрема проіндексованих у міжнародних наукометричних базах, з посиланнями на веб-сайти видань, або електронні копії наукових праць, надісланих на зазначений мейл; 8) письмова згода на оброблення персональних даних; 9) документ, що засвідчує рівень володіння державною мовою відповідно до ч. 3 ст. 10 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Документи подавати
за адресою: м. Київ,
вул. Бастионна, 9, (каб. 901),
e-mail: t.stefanska@ihed.org.ua

Телефон для довідок:
(044) 285-71-24, (093) 093-22-00

Контактна особа –
Стефанська Тетяна
Володимирівна.

Скарби справжнього вченого: до 100-річчя Володимира Роменця

Рецензія на книгу «Канонічна психологія Володимира Роменця (до 100-річчя від дня народження) : наукове видання / за ред. Олени Власової, Івана Данилюка, Віталія Панка; Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2026. 325 с.»

Українській психології дуже пощастило. Вона має у своїх лавах людину, яка взяла на себе титанічну працю поєднання теперішнього з минулим і майбутнім. Йдеться про Володимира Андрійовича Роменця (1926-1998), видатного українського історика, теоретика і методолога психологічної науки, автора багатотомної історії всесвітньої психології.

Твори славетного вченого, глибокого й оригінального мислителя, фундатора сучасної психології України, вивчають і перевидують. До сторіччя ювіляра побачила світ книга вибраних творів, де читач знайде дослідження життєвого шляху та наукових здобутків Володимира Роменця, його роботи про духовність людини, особистість у канонічному тлумаченні, смисл життя, готовність до вчинку.

Ці безсмертні праці неймовірним чином оминули заідеологізованість і декларативність радянських часів. Автору вдалося подолати прірву між дорадянською та сучасною українською психологією. Володимир Андрійович був не в захваті від сучасних йому канонів комфортності і конформності, конкурентності і поклоніння інформації. У ранній роботі 1964-ого року, «Людина і подвиг», що перевидана зараз, В. Роменець пише: «У людини, яка здійснила видатний подвиг, обов'язково виявиться гострий розум і плодотворна, оригінальна фантазія, стійкість і незламна воля, висока свідомість громадського обов'язку та багато інших важливих позитивних рис. Але єднає і живить усі ці риси в духовній натурі людини глибока ідейність, безмежна відданість справі, здатність підкорити їй усю себе, несхибна цілеспрямованість, зібраність сил».

Всі згадані характеристики здатної на подвиг людини є рисами самого Володимира Андрійовича, подвиг якого – осмислення історичного руху психології, вибудова логіки канонічних цінностей життєвого шляху людини: від первісного подиву і страху через досвід пізнання і діяльності, пристосування і перетворення, через вчення про буття, пошук і віри. Саме така логіка життєвих перетворень визначає, за Роменцем, можливість канонізації героїчного.

Володимир Роменець був переконаний, що настав час «збирати каміння», і не тільки те, що виблискує сяйвами досконалості, гармонії, істини, добра і краси, а й те, від

одного погляду на яке стигне кров у жилах. Хіба мало було глибоких занурень у сутність сущого і високих злетів до ідеалів буттєвості, звитяжних спроб творення нового? Хіба мало було в історії прикладів страшної кари за несправедне, злочинне життя? Чому ж і нині зло нерідко легко долає добро, потворне затуляє прекрасне, а істинне віддається на відкуп вигоді?

Основну причину того, що, маючи великий і різний історичний досвід, сучасна людина не наважується навести лад у своїй повсякденності, В. Роменець пов'язував зі страхом самопізнання: «У великому пізнанні багато печалі. Хто помножує пізнання, той помножує печаль». Можливо, писав він, на повній, достатній глибині психічного людина узріє саму себе в такому світлі, що тікати від себе не захоче, а відтак зможе більш конструктивно і продуктивно розв'язувати проблему взаємовідношення трансцендентального і феноменального, потойбічного і поцейбічного як головного протиріччя історії, що в конкретизованому вигляді становить сам предмет психології та її історії.

Історія життя людства, за В. Роменцем, розгортається згідно сутнісним ознакам і у відповідності зі структурною логікою становлення, розгортання і здійснення вчинку. Вона така ж неповторна, незворотна і одинична, як історія окремої людини. Це – рух вчинкової активності від найперших, примітивних, до вищих – досконалих і достеменних, її рівнів. Зрозуміти історично усвідомлювані форми вчинку означає зрозуміти якісно відмінні етапи становлення самої психології, зрозуміти її історію.

Авторська позиція історика психології, наголошував В. Роменець, має бути психологічною. Створення історії психології повинно відбуватися в межах логічної структури психології. Ця структура має увібрати в себе історичні надбання науки, переробити їх так, щоб, виходячи з логіки психології, зрозуміти її історію. Найповніше це виявляється у зв'язку логічної та історичної структури вчинку. А вчинок – це сповнений внутрішнього вогню і незламної сили осередок, у якому концентрована вся людська істота, в якому вона себе формує і виражає.

Опиняючись перед вибором, людина відмовляється від низки «апатичних» дій і демонструє готовність до вчинку, який збудує

і оживлює всю психіку. За умови, що метою і засобом «виступає не мертвий предмет, а жива людина», саме вчинок знімає колізійність ситуації і розв'язує боротьбу мотивів.

Особистість, за переконанням Роменця, завжди відчуває моральну відповідальність перед собою і світом. Моральний вимір, моральне ставлення у його самодостатності у людському розвитку має превалювати. Мотивація стає головним змістом, коли людина високо підноситься над ситуацією, і остання (навіть така як наша війна – Т.Т.) втрачає фаталістичну силу. Вмотивована людина не боїться ані спокуси, ані долі, оскільки вона сама стає суб'єктом, стає фатумом.

Настав час звернутися до всіх тих ідей видатного вченого, які досі не привертали належної уваги, до живої взаємодії онтології і психології, етики й естетики, філософії і психології. Захопливий пошук В. Роменця прихованих психологічних смислів у сюжеті та поетиці міфів, легенд, наукових і художніх творів вчить сучасного раціонального, наперед сконцентрованого, вузькоспеціалізованого читача панорамному і, водночас, глибинному баченню руху людської культури, формуючи відповідальність за майбутнє.

А ще читати книжки Володимира Андрійовича – це спокуса. Спокуса у його чи то наукових, чи художніх, чи пророцьких текстах знайти незліченні психологічні скарби. Спокуса доторкнутися до довершеного і втаємниченого світу, в якому ми живемо і який все життя намагаємось досягнути, пізнати, приборкати, підкорити.

Тетяна ТИТАРЕНКО,
дійсний член НАПН України,
доктор психологічних наук,
професор

Одягнені в традицію, залюблені в майбутнє: культурний код і феномен Дня вишиванки

Рецензія на книгу «Воронюк Леся. День вишиванки – свято мільйонів: від студентської акції до світового масштабу / авторка і упоряд. Л.О. Воронюк. Київ : Видиво, 2026. 224 с.: іл.»

Для молодого покоління, яке формує свій світогляд в умовах постійної невизначеності, книги, на кшталт представленої, стають містком між академічним минулим та їхнім цифровим сьогоденням, адже вони піднімають теми війни, самопізнання та аналізу сучасної реальності.

Показовим прикладом такої літератури, де у вимірі однієї фундаментальної теми подано історію виникнення, розвитку та поступової трансформації Дня вишиванки, стала книга **Лесі Воронюк** «День вишиванки: від студентської акції до світового масштабу». Це унікальне історико-документальне видання детально розповідає про шлях становлення й розвитку всенародного свята як потужного культурного руху. Концепція книги полягає у глибокому осмисленні української вишитої сорочки не просто як елемента традиційного гардероба, а як живого символу нації, що долає виклики часу та виявляє феномен «одягнених в традицію, залюблених у майбутнє» мільйонів українців та українок.

Поява цієї праці у нашому сьогоденні є надзвичайно актуальною, адже вона розглядає національне вбрання, зокрема вишиту сорочку, як унікальний культурний код, виразне сприйняття українського строю і стає дієвим інструментом етнічного самоствердження.

Перший розділ, який має назву «Витоки», присвячений зародженню ініціативи у Чернівцях, де звичайна студентська акція заклала міцний фундамент для майбутнього всесвітнього руху. Авторка детально описує перші кроки організаторів, коли одягнена в один день вишита сорочка була радше веселою та сміливою студентською подією, ніж усвідомленою глобальною місією. Ця частина книги фіксує конкретний час, місце та імена засновників – **Лесі Воронюк, Олександра Ткачука, Оксани Шородюк** та інших, повертаючи історичну точність події, яка з роками стала сприйматися суспільством, а особливо серед молоді, як традиція.

У другому розділі – «Становлення та виклики» – показовим є висвітлення складного етапу трансформації свята, коли масштабування ідеї безпосередньо зіштовхнулося з першими труднощами, суспільними упередженнями та спробами політизації. Цей розділ наочно демонструє, як оргкомітет викристалізував філософію свята, свідомо відмовляючись від будь-якої комерційної чи політичної вигоди задля збереження чистоти ідеї. Саме на цьому етапі до засновників

прийшло глибоке усвідомлення, як звичайна дія переростає у масштабну культурну місію, що забезпечує системний захист та концептуальне наповнення. У третьому розділі – «Міжнародний масштаб» – логічно документується вихід Дня вишиванки за межі України та його дивовижне перетворення на глобальний феномен, що об'єднує закордонне українство та прихильників нашої культури по всьому світу. Авторка глибоко аналізує, як третій четвер травня став днем солідарності з Україною на міжнародному рівні, а вишита сорочка – потужним інструментом культурної дипломатії. У тексті розкрито енергію «візуального маніфесту», коли мільйони людей у різних країнах через одяг синхронно заявляють про свою етнічну єдність.

Четвертий розділ – «Проекти, якими ми пишаємось» – присвячено практичним, просвітницьким та дослідницьким ініціативам, що народилися в межах діяльності ГО «Всесвітній день вишиванки». Серед них особливе місце посідає створення важливих документальних фільмів, як-от: «Спадок нації» та «Ткацький шлях»; видання книг, що ілюструють культурну спадщину українського народу («Нетлінні», «Українські взори: збірка Ольги Бачинської», «Вишиті сорочки Луганщини» й ін.), а також масштабний проєкт будівництва «Дому вишиванки» у Чернівцях. Матеріал розділу доводить, що свято Дня вишиванки – це не просто захід, що відбувається один день на рік, а безперервна, глибока науково-просвітницька робота зі збереження культурної спадщини, яка пропонує діджиталізованому поколінню виважений та естетично довершений візуальний контент для вивчення, для дослідження, для акумулювання власного досвіду та передачі його в майбуття.

Надзвичайно важливим у структурі видання є п'ятий розділ – «Повномасштабне вторгнення росії в Україну», – що постає найбільш драматичним та емоційно напруженим, що докорінно переосмислює значення національного одягу в реалії сучасної війни. Вишиту сорочку тут потрактовано не просто як стрій, а як справжню «духовну броню», символ незламності, опору та культурної ідентичності, яку ворог намагається знищити. Особливий наголос – на збереженні та порятунку реліквій на тимчасово окупованих територіях у межах концепту «Окупована спадщина» та на вшануванні пам'яті полеглих героїв. Фіксація цих трагічних і водночас героїчних моментів

трансформує індивідуальну травму суспільства у колективний досвід стійкості, утверджуючи образ українців як безстрашних борців за власну свободу.

Фінальний шостий розділ – «Що далі?» – спрямований у майбутнє і презентує стратегічне, далекоглядне бачення розвитку культурного коду нації. Авторка чітко окреслює плани на наступні роки, зокрема тематичні напрями свята, масштабні освітні проєкти та заходи з популяризації автентичних строїв серед молоді. Головний посыл цього розділу та всієї книги влучно підсумовано тезою **Лесі Воронюк** про те, що під час війни найважливіші речі (любов, патріотизм чи сила духу) не вимірюються фізичними показниками масштабу. Цей підсумковий акорд перетворює книгу на відкритий текст, який пишеться тут і зараз, даючи нації надійний інструмент для самоаналізу та оптимістичного погляду у завтрашній день.

Ніна СЛЮСАРЕНКО,
професор кафедри педагогіки,
психології й освітнього менеджменту
імені проф. Є. Петухова Херсонського
державного університету,
доктор педагогічних наук,
професор

Галина ГАВРИЛЮК,
доцент кафедри теорії й методики
викладання навчальних дисциплін
Херсонська академія
неперервної освіти, PhD

Освіта
і
суспільство

Всеукраїнська
газета

Засновник – Громадська організація "Освіта і суспільство". Видавець – ТОВ "Альфа-Віта Груп".
Передплатний індекс 76016. Ідентифікатор медіа – R30-03006. Адреса: 03148, м. Київ, вул. Петра Курінного, 2-А,
тел. (044) 405-98-81. Шеф-редактор Юрій Шеремета. Головний редактор Лідія Ткаченко.
E-mail: osvitasuspilstvo@gmail.com. Друк: ФОП Просянкіна А.В., 21027, вул. Немирівське шосе, 62а.
Тел.: 0 (800) 33-00-90. Наклад 1000 екз. Замовлення №4178. Підписано до друку 30.06.2026. Ціна договірна.
Усі права видавця захищено. Передрук матеріалів можливі за письмового погодження з редакцією.
Редакція не рецензує і не повертає рукописів. Редакція залишає за собою право на коректування і внесення
змін у надісланий матеріал. За достовірність відповідає автор.